

TRŽIŠTE PRISTUPA MREŽI ZA OPERATORE USLUGA S POSEBNOM TARIFOM

Prijedlog Testa tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a za:

**tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x
brojeva**

**tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu
(076, 077)**

Sadržaj

1. SAŽETI PREGLED DOKUMENTA	4
2. UVOD	6
2.1. EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE	6
2.2. ZAKON O ELEKTRONIČKIM KOMUNIKACIJAMA	7
2.3. KRONOLOŠKI SLIJED AKTIVNOSTI.....	10
3. UTVRĐIVANJE MJERODAVNOG TRŽIŠTA.....	13
4. TRENUTNI STATUS OPERATORA SA ZNATNIJOM TRŽIŠNOM SNAGOM NA TRŽIŠTU PRISTUPA MREŽI ZA OPERATORE USLUGA S POSEBNOM TARIFOM.....	14
5. USLUGA PRISTUPA MREŽI ZA OPERATORE USLUGA S POSEBNOM TARIFOM	16
6. ODREĐIVANJE GRANICA MJERODAVNOG TRŽIŠTA ZA POTREBE PROVOĐENJA TESTA TRI MJERILA.....	19
6.1. MJERODAVNO TRŽIŠTE U DIMENZIJI USLUGA.....	19
6.1.1. Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina	21
6.1.1.1. Pozivi prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i pozivi prema internet brojevima 21	
6.1.1.2. Zaključak o određivanju tržišta na maloprodajnoj razini.....	21
6.1.2. Zamjenjivost na strani potražnje i ponude – veleprodajna razina	22
6.1.2.1. Pristup mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i pristup mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu.....	22
6.1.2.2. Zaključak o određivanju tržišta na veleprodajnoj razini	22
6.2. MJERODAVNO TRŽIŠTE U ZEMLJOPISNOJ DIMENZIJI	23
6.3. STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O ODREĐIVANJU MJERODAVNOG TRŽIŠTA	23
7. TEST TRI MJERILA NA TRŽIŠTU PRISTUPA MREŽI U SVRHU PRUŽANJA USLUGA S POSEBNOM TARIFOM PUTEM 06X BROJEVA	24
7.1. PRVO MJERILO: PRISUTNOST VISOKIH I TRAJNIH ZAPREKA ZA ULAZAK NA TRŽIŠTE, STRUKTURNE, PRAVNE ILI REGULATORNE PRIRODE	25
7.1.1. Strukturne zapreke ulaska na tržište	25
7.1.2. Pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište	27
7.1.3. Zaključak o prvom mjerilu	28
7.2. DRUGO MJERILO: STRUKTURA TRŽIŠTA KOJA NE TEŽI RAZVOJU DJELOTVORNOG TRŽIŠNOG NATJECANJA UNUTAR ODGOVARAJUĆEG VREMENSKOG OKVIRA	29
7.2.1. Kretanje tržišnih udjela operatora na mjerodavnom tržištu	30
7.2.2. Zaključak o drugom mjerilu	35

7.3. TREĆE MJERILO: PRIMJENA MJERODAVNIH PROPISA O ZAŠTITI TRŽIŠNOG NATJECANJA SAMA PO SEBI NE OMOGUĆUJE NA ODGOVARAJUĆI NAČIN UKLANJANJE NEDOSTATAKA NA TRŽIŠTU	36
7.3.1. Zaključak o trećem mjerilu	37
8. STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O UTVRĐIVANJU JE LI MJERODAVNO TRŽIŠTE PRISTUPA MREŽI, U SVRHU PRUŽANJA USLUGA S POSEBNOM TARIFOM PUTEM 06X BROJEVA, PODLOŽNO PRETHODNOJ REGULACIJI	38
9. TEST TRI MJERILA NA TRŽIŠTU PRISTUPA MREŽI U SVRHU PRUŽANJA USLUGE USKOPOJASNOG PRISTUPA INTERNETU	39
9.1. PRVO MJERILO: PRISUTNOST VISOKIH I TRAJNIH ZAPREKA ZA ULAZAK NA TRŽIŠTE, STRUKTURNE, PRAVNE ILI REGULATORNE PRIRODE	40
9.1.1. Strukturne zapreke ulaska na tržište	40
9.1.2. Pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište	41
9.1.3. Zaključak o prvom mjerilu	42
9.2. DRUGO MJERILO: STRUKTURA TRŽIŠTA KOJA NE TEŽI RAZVOJU DJELOTVORNOG TRŽIŠNOG NATJECANJA UNUTAR ODGOVARAJUĆEG VREMENSKOG OKVIRA	43
9.2.1. Zaključak o drugom mjerilu	44
9.3. TREĆE MJERILO: PRIMJENA MJERODAVNIH PROPISA O ZAŠTITI TRŽIŠNOG NATJECANJA SAMA PO SEBI NE OMOGUĆUJE NA ODGOVARAJUĆI NAČIN UKLANJANJE NEDOSTATAKA NA TRŽIŠTU	45
9.3.1. Zaključak o trećem mjerilu	46
10. STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O UTVRĐIVANJU JE LI MJERODAVNO TRŽIŠTE PRISTUPA MREŽI, U SVRHU PRUŽANJA USLUGE USKOPOJASNOG PRISTUPA INTERNETU, PODLOŽNO PRETHODNOJ REGULACIJI	47
11. PRILOZI	48
A. PRILOG A – MIŠLJENJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU TRŽIŠNOG NATJECANJA	48
B. PRILOG B – ODGOVORI HAKOM-A NA KOMENTARE OPERATORA	48

1. Sažeti pregled dokumenta

Europske direktive implementirane su u hrvatsko zakonodavstvo kroz ZEK¹ koji je stupio na snagu 01. srpnja 2008. godine. ZEK, između ostalog, propisuje uvjete obavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. Primjenom odredaba ZEK-a HAKOM² osigurava uvjete za djelotvorno tržišno natjecanje odnosno omogućava jednake uvjete za sve operatore koji djeluju na tržištima elektroničkih komunikacija.

Temeljem članka 53. stavka 1. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (*ex ante*) regulaciji, a vodeći računa o mjerodavnoj Preporuci Europske komisije iz članka 52. stavka 4. ZEK-a.

Temeljem članka 53. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je odredio operatore koji su obvezni dostaviti podatke potrebne za provođenje Testa tri mjerila na tržištu *pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom* kako bi utvrdio je li to mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji. Drugim riječima, navedeno tržište nije dio mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji, što znači da je potrebno provesti Test tri mjerila kako bi se utvrdilo je li tržište podložno prethodnoj regulaciji.

HAKOM je, u provedbi postupaka iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, osobito vodio računa o primjeni mjerodavnih Smjernica Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage skladno zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge³.

Ukoliko utvrdi da određeno mjerodavno tržište nije podložno prethodnoj regulaciji, HAKOM donosi odluku o ukidanju svih prethodno određenih regulatornih obveza operatorima sa značajnom tržišnom snagom te ne određuje nove regulatorne obveze.

Smisao procesa određivanja granica mjerodavnog tržišta je utvrditi ograničenja, odnosno prepreke s kojima se na tržištu suočavaju operatori elektroničkih komunikacijskih mreža. U procesu određivanja mjerodavnog tržišta, odnosno granica samog tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju te na temelju rezultata provedene analize zamjenjivosti odredio da tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom čine dva zasebna mjerodavna tržišta:

- tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva te
- tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077).

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

¹ Zakon o elektroničkim komunikacijama (NN 73/08) koji je stupio na snagu 01. srpnja 2008. godine

² Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije

³ OJ C 165/6; 11. srpnja 2002. godine

HAKOM je, nakon što je odredio granice mjerodavnog tržišta, proveo postupak analize tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

U skladu s dobivenim rezultatima, Vijeće HAKOM-a je 20. lipnja 2012. godine donijelo prijedlog odluke kojim se utvrđuje da tržište *pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva* i tržište *pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077)* nisu podložna prethodnoj regulaciji te kojim se trgovačkom društvu Hrvatski Telekom d.d., koji je određen operatorom sa znatnijom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu međusobnog povezivanja u nepokretnoj mreži, ukidaju prethodno određene regulatorne obveze u dijelu koji se odnosi na pristup mreži davateljima usluga.

Sastavni dio navedenog prijedloga odluke je dokument „*Tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom – Prijedlog Testa tri mjerila za tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077)*“. S obzirom da navedena odluka može imati znatniji utjecaj na mjerodavno tržište, Vijeće HAKOM-a je smatralo opravdanim provesti javnu raspravu predviđenu u članku 22. ZEK-a kako bi se svim zainteresiranim stranama omogućilo davanje mišljenja, primjedaba i prijedloga u vezi s predloženim mjerama.

2. Uvod

2.1. Europski regulatorni okvir za elektroničke komunikacije

Europska komisija je u ožujku 2002. godine usvojila četiri direktive koje predstavljaju Regulatorni okvir iz 2002. godine na području elektroničkih mreža i komunikacijskih usluga, a peta direktiva, koja također predstavlja Regulatorni okvir, usvojena je u listopadu 2002. godine. Prethodno navedene direktive su sljedeće:

- Direktiva 2002/19/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. godine o pristupu i međusobnom povezivanju elektroničkih komunikacijskih mreža i pripadajućih dodatnih usluga („*Direktiva o pristupu*“);
- Direktiva 2002/20/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. godine o ovlaštenju na području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga („*Direktiva o ovlaštenju*“);
- Direktiva 2002/21/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. godine o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Okvirna direktiva*“);
- Direktiva 2002/22/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. godine o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika vezanim uz elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Direktiva o univerzalnoj usluzi*“);
- Direktiva 2002/58/EC Europskog parlamenta i Vijeća o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u elektroničkom komunikacijskom sektoru („*Direktiva o privatnosti u elektroničkim komunikacijama*“).

Europska komisija je 2009. godine usvojila dvije direktive kojima se mijenja i dopunjuje regulatorni okvir iz 2002. godine na području elektroničkih mreža i komunikacijskih usluga te uredbu o osnivanju BEREC-a:

- Direktiva 2009/140/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. godine o izmjenama i dopunama Direktive 2002/21/EZ o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge, Direktive 2002/19/EZ o pristupu i međupovezivanju elektroničkih komunikacijskih mreža i pripadajuće opreme, te Direktive 2002/20/EZ o ovlaštenjima na području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga;
- Direktiva 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2009. godine o izmjenama Direktive 2002/22/EC o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika vezanim uz elektroničke komunikacijske mreže i usluge i Direktive 2002/58/EC o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u elektroničkom komunikacijskom sektoru;
- Uredba 1211/2009 o osnivanju posebnog tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije i njegovog Ureda (BEREC) koja ima snagu zakona u državama članicama i neposredno je primjenjiva (proces implementacije u nacionalna zakonodavstva bio je određen do 25. svibnja 2011.) dok u odnosu na Republiku Hrvatsku smjernice su sastavni dio pravne stečevine Europske unije s kojom je

potrebno uskladiti nacionalno zakonodavstvo, a uredba će biti neposredno primjenjiva primitkom u članstvo EU.

Namjera direktiva Europske komisije je promicanje harmonizacije u području elektroničkih komunikacija u svim članicama Europske unije.

Na temelju prvog odlomka članka 15. Okvirne direktive (Direktiva 2002/21/EC), Europska komisija je usvojila:

- Preporuku (2003/311/EC) od 11. veljače 2003. godine o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji⁴, koja je vrijedila do prosinca 2007. godine te je zamijenjena
- Preporukom (2007/879/EC) od 17. prosinca 2007. godine o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji⁵.

Mjerodavna Preporuka iz veljače 2003. godine sadržavala je 18 tržišta koja su bila podložna prethodnoj regulaciji što znači da je Europska komisija zaključila da su na mjerodavnim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila), te na taj način utvrdila da su mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji u većini zemalja Europske unije. Prethodna Preporuka o mjerodavnim tržištima izmijenjena je na način da umjesto 18 mjerodavnih tržišta, na temelju nove Preporuke o mjerodavnim tržištima, postoji 7 mjerodavnih tržišta koja su podložna prethodnoj regulaciji. Tržišta koja više nisu sastavni dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, nacionalna regulatorna tijela i dalje mogu regulirati, ali na način da dokažu da su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

Intencija Preporuke o mjerodavnim tržištima je promicanje harmonizacije u području elektroničkih komunikacija na način da isti proizvodi i usluge budu predmet analize tržišta u svim članicama Europske unije. Međutim, nacionalna regulatorna tijela članica su ovlaštena i sama utvrditi da su pojedina tržišta, koja se razlikuju od popisa tržišta iz važeće Preporuke, podložna prethodnoj regulaciji, a ovisno o prilikama u svakoj pojedinoj zemlji, ali uz uvjet da se dokaže da su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

2.2. Zakon o elektroničkim komunikacijama

Sve prethodno spomenute direktive implementirane su u hrvatsko zakonodavstvo kroz ZEK kojim se, između ostalog, propisuju uvjeti obavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. HAKOM, primjenom odredaba ZEK-a, osigurava uvjete za djelotvorno tržišno natjecanje, odnosno omogućava jednake uvjete za sve operatore koji djeluju na tržištima elektroničkih komunikacija.

U provedbi postupka analize tržišta, koji je propisan člankom 52. ZEK-a, HAKOM osobito vodi računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije (2007/879/EC) od 17. prosinca 2007. godine o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji i o mjerodavnim Smjernicama Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage sukladno zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge.

⁴ OJ L 114/45; 08. svibnja 2003. godine

⁵ OJ L 344/65; 28. prosinca 2007. godine

Osnovni je cilj postupka analize tržišta utvrditi postoji li na određenom tržištu djelotvorno tržišno natjecanje ili na tom tržištu postoji operator ili više operatora koji imaju značajnu ili zajedničku značajnu tržišnu snagu na mjerodavnom tržištu. Na temelju rezultata provedene analize ili Testa tri mjerila bit će određene, zadržane, izmijenjene ili ukinute regulatorne obveze navedene u člancima od 58. do 65. ZEK-a.

Regulatorni okvir iz 2002. godine, koji je implementiran u zemljama Europske unije i u hrvatskom zakonodavstvu kroz ZEK, propisuje postupak analize tržišta u tri koraka:

1. *Prvi korak odnosi se na proces utvrđivanja mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji u skladu s člankom 53. ZEK-a.*

Na temelju prvog odlomka članka 15. Okvirne direktive (Direktiva 2002/21/EC), Europska komisija je usvojila Preporuku od 11. veljače 2003. godine o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji. Navedena mjerodavna Preporuka sadržavala je 18 tržišta koja su bila podložna prethodnoj regulaciji što znači da je Europska komisija zaključila da su na mjerodavnim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila), te na taj način utvrdila da su mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji u većini zemalja Europske unije.

Prethodna Preporuka o mjerodavnim tržištima zamijenjena je usvajanjem nove Preporuke od 17. prosinca 2007. godine o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji, na način da umjesto prvotnih 18 mjerodavnih tržišta postoji 7 mjerodavnih tržišta koja su podložna prethodnoj regulaciji. Tržišta koja uslijed navedene izmjene više nisu sastavni dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, nacionalna regulatorna tijela i dalje mogu regulirati, ukoliko dokažu da su na tim tržištima zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

Sukladno članku 52. stavku 6. ZEK-a propisano je da će, u provedbi postupka utvrđivanja mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM osobito voditi računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima. Obzirom da je mjerodavna Preporuka o mjerodavnim tržištima stupila na snagu 28. prosinca 2007. godine i sadrži 7 tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je u mogućnosti, bez dokazivanja kumulativnog zadovoljenja tri mjerila (Test tri mjerila), prethodno regulirati samo tih 7 tržišta.

Isto tako, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz preporuke Europske komisije, podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanja nedostataka na tržištu.

Dakle, u slučaju kada su istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je u mogućnosti prethodno regulirati preostalih 11 tržišta koja su bila

sastavni dio stare Preporuke o mjerodavnim tržištima. Isto tako, HAKOM je, u slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, u mogućnosti prethodno regulirati i tržišta koja proizlaze iz ZOT-a⁶ ili bilo koja druga tržišta koja su specifična za područje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj, a ne proizlaze iz stare Preporuke o mjerodavnim tržištima ili ZOT-a.

S obzirom da su tržište „*pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva*“ i tržište „*pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077)*“ bili u okviru tržišta međusobnog povezivanja određenog ZOT-om, a da ista nisu sastavni dio Preporuke Europske komisije, HAKOM može prethodno regulirati navedena tržišta jedino u slučaju da su istodobno zadovoljena tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

U slučaju da su zadovoljena prethodno navedena tri mjerila, HAKOM će provesti postupak analize tržišta sukladno ZEK-u.

2. *U drugom koraku HAKOM provodi analizu tržišta koja se sastoji od određivanja mjerodavnog tržišta i procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom mjerodavnom tržištu u svrhu ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na tom mjerodavnom tržištu u skladu s člankom 54. ZEK-a i člankom 55. ZEK-a.*

U svrhu određivanja mjerodavnog tržišta, prema članku 54. ZEK-a, HAKOM utvrđuje dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju tržišta, vodeći osobito računa o mjerodavnim Smjernicama Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage, sukladno zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge, te o mjerodavnoj pravnoj stečevini Europske unije iz područja tržišnog natjecanja.

Po određivanju mjerodavnog tržišta u objema navedenim dimenzijama, HAKOM će, u suradnji s Agencijom za zaštitu tržišnog natjecanja, ocijeniti djelotvornost tržišnog natjecanja na tom tržištu.

Nakon ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na tom tržištu HAKOM će, u slučaju nedostatka djelotvornog tržišnog natjecanja, a sukladno članku 55. ZEK-a, procijeniti postoji li na tom mjerodavnom tržištu operator sa značajnom tržišnom snagom ili operatori sa zajedničkom značajnom tržišnom snagom.

3. *Ukoliko kroz analizu tržišta utvrdi nedostatnu djelotvornost tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, HAKOM će u trećem koraku donijeti, u skladu s člankom 56. ZEK-a, odluku o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom mjerodavnom tržištu, kojom će svakom operatoru sa značajnom tržišnom snagom odrediti najmanje jednu regulatornu obvezu iz članka 58. do 65. ZEK-a.*

U slučaju da nisu zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM će ukinuti regulatorne obveze operatorima koji su imali status operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu.

---

⁶ Zakon o telekomunikacijama (NN 122/03, 158/03, 60/04 i 70/05) koji je u Republici Hrvatskoj bio na snazi do 30. lipnja 2008. godine, a temeljio se na regulatornom okviru iz 1998. godine. Navedeni Zakon prepoznavao je 4 mjerodavna tržišta: tržište usluga nepokretnih javnih telefonskih mreža, tržište međusobnog povezivanja, tržište iznajmljenih telekomunikacijskih vodova i tržište javne govorne usluge u pokretnim telekomunikacijskim mrežama.

2.3. Kronološki slijed aktivnosti

Vijeće HAKOM-a je, na sjednici održanoj 12. travnja 2012. godine, donijelo Odluku⁷ kojom su određeni operatori koji su obvezni dostaviti sve potrebne podatke za utvrđivanje tržišta pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom.

Navedenom odlukom Vijeće HAKOM-a je odredilo da su sljedeći operatori⁸ obvezni dostaviti sve potrebne podatke:

Tablica 1 – operatori koji su obvezni dostaviti podatke

Red. Broj	NAZIV OPERATORA	Adresa
1.	Amis Telekom d.o.o.	Buzin, Bani 75
2.	B.Net Hrvatska d.o.o.	Zagreb, Avenija Dubrovnik 16
3.	H1 Telekom d.d.	Split, Put Tršćenice 10
4.	Hrvatski Telekom d.d.	Zagreb, Savska cesta 32
5.	Iskon Internet d.d.	Zagreb, Garićgradska 18
6.	Metronet telekomunikacije d.d.	Zagreb, Ulica grada Vukovara 269/d
7.	OT – Optima Telekom d.d.	Buzin, Bani 75/a
8.	Primatel d.o.o.	Zagreb, Dubravkin trg 5
9.	Vipnet d.o.o.	Zagreb, Vrtni put 1
10.	Voljaglas d.o.o.	Zagreb, Avenija Dubrovnik 16
11.	Voljatel telekomunikacije d.o.o.	Zagreb, Radnička cesta 48/1

Uzevši u obzir ZOT i ZEK koji se temelji na mjerodavnoj Preporuci Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji, na veleprodajnoj razini u nepokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama⁹ postoji jedno veleprodajno tržište vezano uz pristup mreži za operatore usluga s posebnom tarifom i to:

- tržište međusobnog povezivanja na području Republike Hrvatske.

U skladu s navedenim, a s ciljem prikupljanja svih potrebnih podataka, HAKOM je na temelju vlastitih pretpostavki izradio jedinstveni upitnik za operatore koji su HAKOM-u podnijeli prethodnu obavijest o početku obavljanja javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži. Uzimajući u obzir da se radi o podacima za razdoblje od 2008. - 2011. godine, HAKOM je smatrao svrsishodnim i opravdanim obvezati na dostavu podataka samo one operatore koji su, prema statističkim i drugim pokazateljima razvoja tržišta elektroničkih komunikacija, a koje pokazatelje HAKOM prikuplja u svrhu obavljanja poslova iz svoje nadležnosti, imali prijavljen promet i prihod od usluge završavanja (terminacije) poziva u vlastitoj nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži.

Nadalje, navedeni upitnik sadrži sve potrebne podatke za provođenje postupaka iz članka 53. stavka 2. ZEK-a i članka 54. ZEK-a te je iz istog razvidno u svrhu kojeg će se postupka

⁷ Klasa: UP/I-344-01/12-03/01, Ur.broj: 376-11/ -12-1

⁸ Operatori su poredani abecednim redom

⁹ dalje u tekstu: nepokretne mreže

podaci koristiti (utvrđivanje mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji ili određivanje i analiza mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji). Podaci traženi u navedenom upitniku odnose se na razdoblje koje obuhvaća 2008., 2009., 2010. i 2011. godinu (podaci su zatraženi na polugodišnjoj osnovi).

S obzirom da je HAKOM, osim na temelju vlastitih pretpostavki i iskustava iz zemalja Europske unije, želio izraditi upitnike i u suradnji s operatorima nepokretnih mreža, 18. travnja 2012. godine u prostorijama HAKOM-a je održan sastanak na kojem se pojasnio upitnik te su zatraženi komentari operatora. Na sastanak su bili pozvani svi gore navedeni operatori nepokretnih mreža.

HAKOM je 24. travnja 2012. godine, a sukladno odluci Vijeća HAKOM-a od 12. travnja 2012. godine, operatorima nepokretnih mreža poslao upitnik te odredio rok dostave ispunjenog upitnika, u pisanom i elektroničkom obliku, do 24. svibnja 2012. godine. Operatori su dostavili podatke kako je navedeno u tablici 1.

Tablica 2 Zaprimanje upitnika - po operatoru

Red. Broj	NAZIV OPERATORA (operatori nepokretnih mreža)	Datum primitka ispunjenog upitnika
1.	Amis Telekom d.o.o.	28. svibnja 2012.
2.	B.Net Hrvatska d.o.o.	28. svibnja 2012.
3.	H1 Telekom d.d.	24. svibnja 2011.
4.	Hrvatski Telekom d.d. ¹⁰	24. svibnja 2012.
5.	Iskon Internet d.d.	17. svibnja 2010.
6.	Metronet telekomunikacije d.d.	13. lipnja 2012.
7.	OT – Optima Telekom d.d. ¹¹	24. svibnja 2012.
8.	Primatel d.o.o.	Nije dostavio podatke
9.	Vipnet d.o.o.	30. travnja 2012.
10.	Voljaglas d.o.o.	Nije dostavio podatke
11.	Voljatel telekomunikacije d.o.o.	24. svibnja 2012.

Međutim, nakon dostave predmetnog upitnika, HAKOM je zaprimio dopise operatora u kojima se u bitnome navodi da je prikupljanje podataka za 2008. godinu zbog tadašnjeg načina prikupljanja i obrade moguće isključivo ručnim putem te stoga iziskuje dodatne napore i troškove te samim time utječe na kvalitetu i vrijeme potrebno za obradu navedenih podataka. Uzevši u obzir navedene okolnosti, HAKOM je iste ocijenio opravdanima te dopisom od 18. svibnja 2012. godine zatražio od operatora dostavu podataka za razdoblje od 2009. do 2011. godine.

Nadalje, HAKOM je 30. travnja 2012. godine zaprimio očitovanje Vipnet-a iz kojeg je razvidno kako isti ne pruža uslugu pristupa mreži drugim operatorima usluga s posebnom tarifom niti je sam operator usluga s posebnom tarifom, zbog čega nije bio u mogućnosti ni dostaviti tražene podatke. Zbog stečajnog postupka koji se provodi u trgovačkom društvu Primatel d.o.o., navedeno društvo također nije dostavilo podatke tražene upitnikom. Operator

¹⁰ HT je 21. travnja 2010. godine zatražio produljenje roka za dostavu podataka što mu je i odobreno

¹¹ Optima je 03. svibnja 2010. godine zatražila produljenje roka za dostavu podataka što joj je i odobreno

Voljaglas nije dostavio podatke iz razloga što je Voljaglas postao dio operatora B.Net. Naime, za operatora B.Net operator Voljatel telekomunikacije je obavljao tehničku podršku za pružanje javne govorne usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži korisnicima B.Net kableske televizije i širokopojasnog interneta te je uslijed prodaje operatora B.Net novom vlasniku bilo potrebno izdvojiti prije navedene korisnike iz baze korisnika operatora Voljatel telekomunikacija. Iz tog razloga osnovan je novi operator Voljaglas koji je za bazu korisnika imao korisnike koji su koristili usluge B.net-a i Voljatel telekomunikacija te je novoosnovan operator prodan operatoru B.Net koji je sve korisnike Voljaglas operatora dodao u svoju bazu korisnika i s tim zaključio daljnji rad operatora Voljaglas. S obzirom na kratko postojanje operatora Voljaglas HAKOM je mišljenja kako navedeno nema utjecaj na rezultate Testa tri mjerila.

Nakon zaprimanja upitnika HAKOM je započeo provođenje Testa tri mjerila na mjerodavnom tržištima pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom.

3. Utvrđivanje mjerodavnog tržišta

HAKOM je nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova u okviru djelokruga i nadležnosti određenih ZEK-om. U okviru svojih nadležnosti, HAKOM je zadužen za područje tržišnog natjecanja u elektroničkim komunikacijama te sukladno članku 53. stavku 1. i stavku 2. ZEK-a utvrđuje odlukom mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (*ex-ante*) regulaciji.

Temeljem članka 53. stavka 1. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji, vodeći pritom osobito računa o mjerodavnoj Preporuci Europske komisije iz članka 52. stavka 4. ZEK-a.

Isto tako, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz Preporuke Europske komisije, podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

Sukladno članku 53. stavku 1. ZEK-a, Vijeće HAKOM-a je 12. travnja 2012. godine Odlukom odredilo operatore koji su obvezni dostaviti sve potrebne podatke za utvrđivanje tržišta:

- ***pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom.***

Navedeno tržište nije dio važeće Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji, što znači da je Europska komisija zaključila da na mjerodavnom tržištu nisu istodobno zadovoljena tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, odnosno upućuje na potrebu provođenja Testa tri mjerila radi ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na navedenom tržištu.

4. Trenutni status operatora sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

ZOT-om je bilo propisano da operator, koji ima tržišni udjel veći od 25% na određenom mjerodavnom tržištu, ima znatniju tržišnu snagu na istom. ZOT se temeljio na regulatornom okviru iz 1998. godine koji je propisivao da je tržišni udjel veći od 25% dovoljan za određivanje operatora sa znatnijom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu.

Vijeće Hrvatske Agencije za telekomunikacije je 30. ožujka 2007. godine donijelo Rješenje¹² kojim se utvrđuju operatori sa znatnijom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu međusobnog povezivanja. U skladu s navedenom odlukom operatori T-Mobile Hrvatska d.o.o.¹³, VIPnet d.o.o. i HT određeni su operatorima sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu međusobnog povezivanja i to T-Mobile na temelju tržišnog udjela od 39,37% VIPnet temeljem tržišnog udjela od 32,58%, a HT temeljem tržišnog udjela od 27,71% ukupnih prihoda od telefonskog prometa¹⁴.

Nadalje, Vijeće Hrvatske agencije za telekomunikacije je 17. prosinca 2007. godine objavilo popis mjerodavnih tržišta i operatora i davatelja telekomunikacijskih usluga koji imaju znatniju tržišnu snagu na tim mjerodavnim tržištima u kojem je navedeno da su T-Mobile Hrvatska d.o.o., VIPnet do.o.o. i HT operatori sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu međusobnog povezivanja na području Republike Hrvatske čime je posredno produžen njihov status operatora sa znatnijom tržišnom snagom iz odluke od 30. ožujka 2007. godine.

Na temelju statusa operatora sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu međusobnog povezivanja navedeni operatori su bili obvezni, sukladno članku 54. ZOT-a, u slučaju zahtjeva, pružiti pristup mreži davateljima usluga¹⁵. Isto tako, sukladno članku 54. stavku 4. ZOT-a, a slučaju postojanja takvog zahtjeva, operatori su bili obvezni izraditi popis standardnih ponuda pristupa koje su sastavni dio popisa standardnih ponuda međusobnog povezivanja, za koje su bili obvezni pribaviti prethodnu suglasnost Vijeća HAKOM-a. Ostale regulatorne obveze operatora sa znatnijom tržišnom snagom proizlaze također iz odredbi ZOT-a¹⁶.

Iz prethodno navedenog proizlazi da je obveza pružanja usluge pristupa davateljima usluga, koja podrazumijeva i pružanje usluge pristupa operatorima usluga s posebnom tarifom, bila određena samo u slučaju postojanja takvog zahtjeva. Uzevši u obzir da se usluga pristupa

¹² Klasa: UP/I-344-01/06-01/220; ur.broj: 376-06-12

¹³ T-Mobile je pripojen HT-u temeljem Ugovora o pripajanju od 29. listopada 2009. godine i izjave uprave društva preuzimatelja od 1. prosinca 2009. godine i odluke skupštine pripojenog društva od 1. prosinca 2009. godine.

¹⁴ sukladno definiciji tržišta međusobnog povezivanja, ukupni prihodi od telefonskog prometa uključivali su: prihod od polaznog prometa prema nepokretnim mrežama, prihod od završavanja poziva iz nepokretnih mreža, prihod od završavanja poziva iz pokretnih mreža i prihod od završavanja međunarodnih poziva.

¹⁵ pojam davatelja usluga iz ZOT-a podrazumijevao je i davatelje usluga s dodanom vrijednosti. Stupanjem na snagu ZEK-a, 1. srpnja 2008. godine pojam davatelj usluga s dodanom vrijednosti zamijenjen je pojmom operator usluga s dodanom vrijednosti, a naknadnim izmjenama i dopunama ZEK-a koje su stupile na snagu 1. kolovoza 2011. godine, pojam operator usluga s dodanom vrijednosti zamijenjen je pojmom operator usluga s posebnom tarifom.

¹⁶ Na snazi do 1. srpnja 2008. godine kada na snagu stupa ZEK. Međutim, sukladno članku 128. ZEK-a obveze nametnute ZOT-om ostaju na snazi do završetka postupka analize tržišta.

mreži za operatore usluga s posebnom tarifom ostvaruje putem različitih vrsta priključaka uz korištenje IN¹⁷ platforme, pri čemu IN platforma pokretnih mreža nije prilagođena pružanju glasovnih usluga s posebnom tarifom, predmetnu uslugu u Republici Hrvatskoj je kao posljedicu određene mu regulatorne obveze pružao samo HT. Uvjeti pružanja usluge pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom objavljeni su u sljedećim standardnim ponudama: Standardna ponuda HT-a za operatore usluga s dodanom vrijednosti, Standardna ponuda HT-a za operatore usluga s dodanom vrijednosti za potrebe pružanja usluga telefonskog glasovanja (061) i Standardna ponuda HT-a za davatelje usluga pristupa internetu.

U razdoblju obuhvaćenom upitnicima, odnosno od 2009. do 2011. godine uslugu pristupa mreži operatorima usluga s posebnom tarifom pružali su sljedeći operatori: Amis Telekom d.o.o., B.Net d.o.o., H1 Telekom d.d., Hrvatski Telekom d.d., Iskon Internet d.d., Metronet telekomunikacije d.d., OT – Optima Telekom d.d., Voljatel telekomunikacije d.o.o.

---

¹⁷ IN platforma - inteligentna platforma koja vrši distribuciju poziva s obzirom na pozivanu numeraciju od strane krajnjih korisnika i ujedno omogućava aktivaciju/implementaciju željene tarife od strane operatora usluga s posebnom tarifom

5. Usluga pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Kako bi krajnjim korisnicima mogao ponuditi usluge s posebnom tarifom, operator usluga s posebnom tarifom može ili sam imati uspostavljeno međupovezivanje s ostalim operatorima elektroničkih komunikacijskih mreža (operator usluga s posebnom tarifom je ujedno i mrežni operator) ili može koristiti uslugu pristupa mreži operatora koji ima uspostavljeno međupovezivanje s ostalim operatorima elektroničkih komunikacijskih mreža (operator usluga s posebnom tarifom koristi veleprodajnu uslugu pristupa mreži koju pruža mrežni operator).

Ovisno o potražnji za uslugom s posebnom tarifom na maloprodajnoj razini, odnosno potrebnom kapacitetu, uslugu pristupa mreži operator usluga s posebnom tarifom može ostvariti putem jednog ili više priključaka na jednoj ili više lokacija. Uz prethodno navedeno fizičko povezivanje operatora usluga s posebnom tarifom i mrežnog operatora, za pružanje cjelokupne usluge krajnjim korisnicima, potrebna je od strane mrežnog operatora i aktivacija inteligentne platforme.

Operator usluga s posebnom tarifom može uslugu pristupa mreži ostvariti sljedećim vrstama priključka:

- analogni (POTS¹⁸) priključak;
- digitalni (ISDN¹⁹) priključak;
- širokopolasni (VoIP²⁰) priključak.

Analogni (POTS) priključak

Analogni (POTS) priključak se ostvaruje priključenjem terminalne opreme operatora usluge s posebnom tarifom na pristupnu pretplatničku centralu (PC) ili udaljeni pretplatnički stupanj (UPS). Za signalizaciju na pretplatničkoj liniji koristi se rjeđe pulsna ili češće DTMF²¹ signalizacija. Osnovni analogni (POTS) priključak se ostvaruje preko jedne 2-žične pretplatničke POTS linije, s pridruženim zemljopisnim pretplatničkim brojem. Grupni analogni (POTS) priključak se realizira preko dvije ili više 2-žičnih pretplatničkih POTS linija koje imaju zajednički zemljopisni pretplatnički broj (grupni broj). Dolazni pozivi prema POTS liniji su mogući samo preko dodijeljenog 06x broja uz posredovanje inteligentne platforme koja služi za usmjeravanje i upravljanje prometom.

Analogni (POTS) priključak se koristi prilikom pružanja usluga s posebnom tarifom koje ne zahtijevaju velik broj istovremenih poziva i u slučaju kada operator usluga s posebnom

¹⁸ Skraćenica iz engleskog „Plain Old Telephone Service“ – označava pristup putem analognog telefonskog priključka.

¹⁹ Skraćenica iz engleskog „Integrated Services Digital Network“ (digitalna mreža integriranih usluga) – skup usluga, pristupne opreme i standarda pristupanja javnoj dostupnoj telefonskoj usluzi u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži.

²⁰ Skraćenica iz engleskog „Voice over Internet Protocol“ – označava komunikacijsku tehnologiju za prijenos zvučne komunikacije preko internetske ili druge specifične IP mreže.

²¹ Skraćenica iz engleskog „Dual-tone multi-frequency signaling“ - vrsta signalizacije koja se koristi kod analognih telefonskih linija za tonsku signalizaciju između centrala i uređaja. DTMF sustav koristi osam različitih frekvencija signala koji se prenose u paru i predstavljaju 16 različitih brojeva, simbola i slova.

tarifom pruža uslugu putem jednog 06x broja. Grupni analogni (POTS) priključak se koristi u situaciji kada je nedostupan digitalni (ISDN) priključak, a operator usluga s posebnom tarifom ima zahtjev za većim kapacitetom i/ili pruža usluge putem više 06x brojeva.

Digitalni (ISDN) priključak

Digitalni (ISDN) priključak možemo podijeliti u dvije osnovne skupine:

1. Digitalni ISDN BRA priključak – ostvaruje se priključenjem terminalne opreme na pristupnu pretplatničku centralu (PC) ili udaljeni pretplatnički stupanj (UPS). Digitalni ISDN BRA priključak omogućava da se preko NT²² uređaja istovremeno koriste dvije digitalne 64 kbit/s linije (2 B kanala). Za signalizaciju po D-kanalu koristi se pretplatnička signalizacija DSS1 i kanal od 16 kbit/s,
2. Digitalni ISDN PRA priključak - ostvaruje se priključenjem terminalne opreme na pristupnu pretplatničku centralu (PC) ili udaljeni pretplatnički stupanj (UPS). Digitalni ISDN PRA priključak omogućava da se preko NT uređaja istovremeno koristi do trideset digitalnih 64 kbit/s linija (30 B kanala; broj kanala može ovisiti o ponudi mrežnog operatora). Za signalizaciju po D-kanalu koristi se pretplatnička signalizacija DSS1 i kanal od 16 kbit/s.

Ovisno o potrebi za kapacitetom i količini korištenih 06x brojeva operator usluga s posebnom tarifom aktivira vrstu i broj ISDN priključaka. Naime, za svaki 06x broj potreban je minimalno jedan kanal. U slučaju kada operator pruža usluge uskopojasnog pristupa internetu, u svrhu kvalitetnog pružanja usluge potrebno je koristiti minimalno jedan digitalni ISDN PRA priključak.

Širokopolasni (VoIP) priključak

Širokopolasni (VoIP) priključak se ostvaruje priključenjem terminalne opreme operatora usluge s posebnom tarifom na pristupnu točku mrežnog operatora. Količina broja govornih kanala ovisi o širini podatkovnog voda kojim je operator usluge s posebnom tarifom priključen.

O tehničkoj izvedbi i kvaliteti ovisi i kvaliteta pružanja usluge te su moguća odstupanja u kvaliteti i dostupnosti usluge s posebnom tarifom u slučaju korištenja ove vrste priključka. Korištenjem ove vrste priključka korisnik može aktivirati onaj broj 06x brojeva koji mu inteligentna platforma dopušta, odnosno u slučaju da se radi o vodu manjeg kapaciteta broj 06x brojeva koje je moguće aktivirati, ovisi upravo o kapacitetu voda.

Inteligentna platforma

Prilikom pružanja usluga s posebnom tarifom, a u svrhu ispravne distribucije poziva i njihovog tarifiranja potrebno je korištenje inteligentne platforme (IN platforma). Spomenuta platforma vrši distribuciju poziva s obzirom na pozivanu numeraciju od strane krajnjih korisnika i ujedno omogućava aktivaciju/implementaciju željene tarife od strane operatora usluga s posebnom tarifom.

---

²² skraćenica iz engleskog „*Network Terminal*“ – vrsta digitalne razvodne centrale

Razina upravljanja uslugom i dodjela parametara u programu za upravljanje prometom koji se koristi putem inteligentne platforme, ovise o trenutnim tehničkim mogućnostima i softverskim kapacitetima mrežnog operatora. Program za upravljanje prometom može sadržavati sljedeće parametre:

- preusmjeravanje poziva na određena odredišta ovisno o pozivnom broju;
- preusmjeravanje poziva na određena odredišta ovisno o mrežnim skupinama iz koje dolazi poziv;
- preusmjeravanje poziva na određena odredišta ovisno o datumu, danu u tjednu i satu;
- preusmjeravanje poziva na određena odredišta u određeno vrijeme (privremeni vremenski prozor);
- raspodjela poziva na različite odredišne brojeve;
- preusmjeravanje poziva na alternativna odredišta pod određenim uvjetima (skretanje poziva ili ograničenje poziva).

6. Određivanje granica mjerodavnog tržišta za potrebe provođenja Testa tri mjerila

U procesu određivanja mjerodavnog tržišta odnosno granica samog tržišta, HAKOM je obvezan odrediti dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju, vodeći pritom osobito računa o mjerodavnim Smjernicama Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage te o mjerodavnoj pravnoj stečevini Europske unije iz područja tržišnog natjecanja.

Pri određivanju mjerodavnog tržišta, odnosno dimenzije usluga i zemljopisne dimenzije, polazi se od utvrđivanja zamjenjivosti ponude i zamjenjivosti potražnje. Pomoću zamjenjivosti na strani potražnje utvrđuju se usluge koje korisnici smatraju zamjenskim uslugama. Zamjenska usluga je svaka usluga koja s obzirom na svoja svojstva, cijenu, namjenu i navike korisnika može zamijeniti drugu uslugu i na taj način zadovoljiti istorodnu potrebu korisnika. S druge strane, zamjenjivost na strani ponude ukazuje na spremnost operatora da u kratkom, odnosno srednjem roku, ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja dodatnim troškovima.

Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude aktivni operator odmah reagira na povećanje cijene. Naime, potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude već aktivni operatori se ne izlažu dodatnim troškovima, a ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadive troškove (eng. *sunk cost*).

Jedan od načina kojim je moguće procijeniti postojanje zamjenjivosti na strani ponude i potražnje, jest primjena testa hipotetskog monopola (hipotetsko povećanje cijene). Sukladno navedenom testu, postavlja se pitanje što se događa u situaciji malog, ali značajnog, trajnog povećanja cijena usluge uz pretpostavku da cijene svih drugih usluga ostanu iste, pri čemu se u pravilu u obzir uzima trajni rast cijena od 5% do 10%.

6.1. Mjerodavno tržište u dimenziji usluga

Pri određivanju mjerodavnog tržišta, odnosno dimenzije usluga, HAKOM smatra prikladnim krenuti od zamjenjivosti usluga na maloprodajnoj razini. Naime, HAKOM je mišljenja kako iz potražnje za uslugama s posebnom tarifom na maloprodajnoj razini proizlazi potražnja za uslugom pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom na veleprodajnoj razini.

Učinci zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini predstavljaju učinke zamjenjivosti javno ponuđenih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnom tržištu zbog kojih korisnici tih usluga mogu odgovoriti na povećanje cijene jedne usluge prelaskom na potrošnju druge usluge istog operatora ili iste, odnosno zamjenskih usluga ostalih operatora na mjerodavnom tržištu. Drugim riječima, zamjenjivost na strani potražnje događa se u trenutku kada korisnik određene usluge prelazi na druge, zamjenske usluge kao odgovor na relativno povećanje cijene usluge koju koristi.

U teoriji, ako operator koji nudi uslugu, poveća cijenu te usluge, korisnici su u mogućnosti prijeći na zamjenske usluge drugih operatora te operatora koji je povisio cijenu svojih usluga prisiliti da cijene vrati na razinu na kojoj su bile iz razloga što će u suprotnom početi gubiti korisnike, a samim time i tržišni udjel. Primjena prethodno navedenog argumenta ovisi o snazi zamjenjivosti na strani potražnje, odnosno, što je zamjenjivost na strani potražnje jače

izražena, operatori su više ograničeni u mogućnosti povećavanja cijena usluga koje nude svojim korisnicima.

Veleprodajna usluga pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom omogućava navedenim operatorima pružanje usluga s posebnom tarifom krajnjim korisnicima na maloprodajnoj razini. Zbog prethodno navedenog, HAKOM smatra kako se potražnja za uslugom pristupa mreži za operatore operatorima na veleprodajnom tržištu, ne može promatrati neovisno od potražnje za odgovarajućom uslugom na maloprodajnoj razini – uslugom poziva upućenih na brojeve usluga s posebnom tarifom.

Prema definiciji iz ZEK-a, usluga s posebnom tarifom jest usluga koja se pruža putem javnih komunikacijskih mreža i usluga uz uporabu posebnih brojeva ili posebnih kodova iz Plana numeriranja ili Plana adresiranja, u svrhu ostvarivanja unaprijed određenih dodatnih sadržaja i/ili usluga u okviru tog sadržaja izvan opsega javnih komunikacija. Nadalje, sukladno ZEK-u, usluge s posebnom tarifom pružaju se uz korištenje nezemljopisnih brojeva koji uz brojeve usluga s posebnom tarifom obuhvaćaju i brojeve u pokretnim mrežama (09x), brojeve usluga besplatnog poziva (800,801) te brojeve usluga jedinstvenog pristupnog broja (62, i osobni broj 74, 75). Temeljem prethodno navedenog, usluge s posebnom tarifom za potrebe ovog postupka, ovisno o numeraciji obuhvaćaju:

Tablica 3 – opseg usluga s posebnom tarifom za potrebe Testa tri mjerila

Usluge s posebnom tarifom	
Usluge općeg sadržaja	60
Usluge humanitarnog karaktera	609
Usluge glasovanja telefonom	61
Usluge namijenjena djeci	69
Usluge sa sadržajem neprimjerenim za djecu	64
Usluge nagradnih igara	65
Usluge pristupa Internetu (uskopojasna veza)	76,77

Dakle, korisnik koji želi koristiti usluge s posebnom tarifom može to učiniti pozivima na brojeve 060, 0609, 061, 069, 064, 065 te 076 i 077. Korištenje usluga s posebnom tarifom koje se pružaju putem 060, 0609, 061, 064 i 065 brojeva moguće je ostvariti isključivo govornim pozivom na navedene brojeve, dok pozive prema 076 i 077 (tzv. internet brojevima) ostvaruju korisnici koji pristupaju internetu putem uskopojasne veze (eng. *dial-up*).

Uzevši u obzir da se pozivi na brojeve 060, 0609, 061, 069, 064 i 065 ostvaruju na isti način, odnosno govornim pozivom, HAKOM pozive na te brojeve smatra potrebnim promatrati kao jedinstvenu kategoriju. Stoga će HAKOM za potrebe utvrđivanja zamjenjivosti promatrati s jedne strane govorne pozive na brojeve usluga s posebnom tarifom za koje će koristiti izraz 06x brojevi, a s druge strane pozive prema internetskim brojevima (076, 077).

6.1.1. Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina

6.1.1.1. Pozivi prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i pozivi prema internetskim brojevima (076, 077)

U svrhu utvrđivanja zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini potrebno je provjeriti jesu li govorni pozivi na 06x brojeve i pozivi prema internetskim brojevima (076,077). međusobno zamjenjivi, odnosno hoće li krajnji korisnik u slučaju malog, ali značajnog, trajnog povećanja cijene govornog poziva na 06x brojeve navedene pozive zamijeniti pozivima prema internetskim brojevima i obrnuto.

Pozive prema internetskim brojevima (076, 077) ostvaruju korisnici koji pristupaju internetu putem uskopojasne veze. Uskopojasni pristup internetu se ostvaruje kada korisnik bira broj koji je dodijeljen određenom operatoru usluge pristupa internetu (eng. *ISP-Internet Service Provider*).

Pozivajući usluge s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva, krajnji korisnik uvijek ostvaruje određeni dodatni sadržaj (npr. informacije o redoslijedu vožnje, različite vrste rezervacija, prijava sudjelovanja u televizijskom ili radio kvizu, prijava u nagradne igre, savjetovanje) te za te pozive plaća povišenu cijenu u odnosu na cijenu standardnih, nacionalnih govornih poziva prema zemljopisnim brojevima.

Iako je cijena poziva prema internetskim brojevima (076, 077) značajno niža u odnosu na cijenu poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom, funkcionalno, govorni pozivi prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i uskopojasni pristup internetu služe u različite svrhe, zbog čega krajnji korisnik poziv kojim ostvaruje uskopojasni pristup internetu, neće zamijeniti za govorni poziv prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i obrnuto. Drugim riječima, cijena poziva prema internetskim brojevima (076, 077) je za krajnjeg korisnika niža iz razloga što se preko tih brojeva ne ostvaruje dodatni sadržaj koji zapravo određuje povišenu cijenu u odnosu na cijenu standardnih, nacionalnih govornih poziva, u slučaju kod 06x brojeva.

Nadalje, neovisno o tome što krajnji korisnik, kada ugovara javno dostupnu telefonsku uslugu, odnosno pozive, ne ugovara odvojeno govorne pozive prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i pozive prema internetskim brojevima (076,077), HAKOM zbog prvotno spomenute razlike u funkcionalnosti ovih vrsta poziva, iste smatra komplementarnim uslugama koje, kao takve, nisu međusobno zamjenjive.

6.1.1.2. Zaključak o određivanju tržišta na maloprodajnoj razini

S obzirom na funkcionalne razlike između poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i poziva prema internetskim brojevima (076, 077), zaključak je HAKOM-a da potražnja za uslugom pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- potražnje za uslugama poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom i
- potražnje za pozivima prema internetskim brojevima (076, 077).

6.1.2. Zamjenjivost na strani potražnje i ponude – veleprodajna razina

6.1.2.1. Pristup mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i pristup mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077)

Kao što je već ranije navedeno, predmetne usluge pristupa mreži koriste operatori usluga s posebnom tarifom kako bi krajnjim korisnicima mogli ponuditi upravo usluge s posebnom tarifom. Za potrebe utvrđivanja zamjenjivosti na veleprodajnoj razini HAKOM će razmotriti je li usluga pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, zamjenska usluga usluzi pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) i obrnuto. Osnovno je pitanje, koje se pritom postavlja, može li operator usluga s posebnom tarifom koji krajnjim korisnicima pruža usluge putem 06x brojeva u slučaju malog, ali značajnog, trajnog povećanja cijena usluge pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva svoje usluge pružati krajnjim korisnicima uz korištenje usluge pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077).

Operatori nepokretnih mreža koji daju pristup mreži operatorima usluga s posebnom tarifom koje se pružaju putem govornih poziva na 06x brojeve, u mogućnosti su, na temelju svojih mrežnih karakteristika, omogućiti i pristup operatorima koji pružaju pozive prema internet brojevima (076, 077) i obrnuto. Isto tako, operatori usluga s posebnom tarifom koji nude usluge s posebnom tarifom putem 06x brojeva, mogu u kratkom roku i bez dodatnih troškova ponuditi i uslugu uskopojasnog pristupa internetu (076, 077).

Međutim, uzevši u obzir namjenu usluga s posebnom tarifom koja je određena Planom numeriranja, odnosno, cjenovne i posebice funkcionalne razlike između usluga s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva i usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077), a koje razlike su utvrđene u poglavlju 6.1.1.1. ovog dokumenta, predmetna zamjenjivost nije logična s obzirom da se radi o različitim uslugama. Naime, operator usluga s posebnom tarifom koji krajnjim korisnicima pruža usluge s posebnom tarifom putem 06x numeracije, nije u mogućnosti, u slučaju malog, ali značajnog, trajnog povećanja cijene usluge pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, navedenu uslugu pristupa mreži zamijeniti uslugom pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077) iz razloga što usluge s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva i kao takve krajnjim korisnicima naplaćuju po povišenoj cijeni, prema Planu numeriranja nije moguće pružati putem 076 i 077 brojeva čime opisana zamjenjivost usluga pristupa mreži gubi smisao.

Nadalje, kao i u gore opisanoj situaciji, kada bi isti operator pružao uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa, navedene usluge pristupa bi i dalje bile različite usluge budući da uslugu uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) nije moguće pružati putem pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i obrnuto.

6.1.2.2. Zaključak o određivanju tržišta na veleprodajnoj razini

Iz razloga navedenih u poglavlju 6.1.2.1. HAKOM zaključuje da tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom obuhvaća uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga

s posebnom tarifom putem 06x brojeva i uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077) koje nisu međusobno zamjenjive te kao takve čine dva zasebna mjerodavna tržišta: tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077).

6.2. Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima određeni operatori pružaju usluge pod istim uvjetima, odnosno, sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja.

U skladu sa smjernicama i preporukama Europske komisije zemljopisna dimenzija mjerodavnog tržišta je uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mrežom i postojanjem jednakog pravnog i regulatornog okvira na određenom zemljopisnom području.

Na temelju gore navedenog, HAKOM zaključuje da je mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) u zemljopisnoj dimenziji za pružanje navedenih usluga u opsegu nacionalno, odnosno, mjerodavna tržišta u zemljopisnoj dimenziji čine cijeli teritorij Republike Hrvatske. Navedeni zaključak se temelji na činjenici da svi operatori koji pružaju uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, kao i operatori koji pružaju uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077), navedene usluge pružaju na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. Isto tako, usluga se ovisno o geografsko-političkoj podjeli ne razlikuje cjenovno, odnosno pruža se pod istim uvjetima i cijenama na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Također, pravni i regulatorni okvir mjerodavan za predmetne usluge, odnosno pravni i regulatorni okvir vezan uz područje elektroničkih komunikacija, isti je na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

6.3. Stajalište nadležnog regulatornog tijela o određivanju mjerodavnog tržišta

Slijedom svega navedenog, HAKOM je utvrdio da se tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom u Republici Hrvatskoj sastoji od dva zasebna mjerodavna tržišta i to kako slijedi:

- tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva,
- tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077).

Za oba tržišta, HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

7. Test tri mjerila na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva

Mjerodavna Preporuka iz veljače 2003. godine sadržavala je 18 tržišta koja su bila podložna prethodnoj regulaciji što znači da je Europska komisija zaključila da su na mjerodavnim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila) te na taj način utvrdila da su mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji u većini zemalja Europske unije. Prethodna Preporuka o mjerodavnim tržištima izmijenjena je na način da umjesto 18 mjerodavnih tržišta, na temelju nove Preporuke o mjerodavnim tržištima, postoji 7 mjerodavnih tržišta koja su podložna prethodnoj regulaciji. Tržišta koja više nisu sastavni dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, nacionalna regulatorna tijela i dalje mogu regulirati, ali na način da dokažu da su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

Tržište „*pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva*“ koje je na temelju ZOT-a bilo predmet prethodne regulacije u Republici Hrvatskoj, nije sastavni dio Preporuke o mjerodavnim tržištima. Temeljem navedenog, HAKOM može prethodno regulirati navedeno tržište jedino u slučaju da su na njima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

U slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM je u mogućnosti provesti analizu tržišta kojom se utvrđuje razina tržišnog natjecanja, odnosno utvrđuje se postoje li na tržištu operatori sa značajnom tržišnom snagom. Osnovna razlika između Testa tri mjerila i analize tržišta kojom se utvrđuje razina tržišnog natjecanja, odnosno postoje li na tržištu operatori sa značajnom tržišnom snagom je u tome što je kod Testa tri mjerila naglasak na razvoju i strukturi tržišta, a kod analize tržišta naglasak je na odnosu između operatora koji djeluju na tom tržištu.

7.1. Prvo mjerilo: prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode

Prvo mjerilo je statičko mjerilo, odnosno mjerilo na temelju kojeg je HAKOM u mogućnosti procijeniti postoje li u točno određenom trenutku visoke i trajne strukturne, pravne ili regulatorne zapreke za ulazak na tržište.

Sukladno Eksplanatornom memorandumu zapreke za ulazak na tržište koje su strukturne prirode, odnose se na situaciju u kojoj je stanje tehnologija i troškovna struktura takva da stvara asimetrične uvjete između bivšeg monopolista i novih operatora te pridonosi pojavljivanju zapreka za ulazak na tržište novim operatorima. Isto tako, zapreke za ulazak na tržište koje su strukturne prirode, većinom se odnose na ona tržišta koja karakteriziraju troškovne prednosti, ekonomije razmjera i opsega, nedostatak kapaciteta i veliki nepovratni troškovi, a koje su na strani bivšeg monopolista (npr. razvoj pristupne mreže/infrastrukture u nepokretnim mrežama).

Zapreke koje nisu utemeljene na ekonomskim uvjetima, već na zakonodavnim, administrativnim, regulatornim ili drugim uvjetima koji pomažu nastajanju zapreka za ulazak na pojedino tržište i pozicioniranju operatora na pojedinom mjerodavnom tržištu (npr. dozvole za dodjelu frekvencija) predstavljaju pravne i regulatorne zapreke.

7.1.1. Strukturne zapreke ulaska na tržište

Na temelju Preporuke Europske komisije iz 2003. godine,²³ regulatornim tijelima prilikom određivanja postoje li na tržištu visoke i trajne zapreke ulaska mogu pomoći sljedeća mjerila koji ne moraju biti istodobno zadovoljena:

- nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije;
- stupanj vertikalne integracije;
- postojanje nenadoknadivih troškova;
- jednostavan ili povlašten pristup tržištima kapitala ili novčanim izvorima;
- ekonomije opsega;
- ekonomije razmjera;
- prepreke prelaska za krajnje korisnike;
- stupanj diverzifikacije usluga;
- tehnološka prednost ili nadmoć.

Na temelju podataka dostavljenih u upitnicima, HAKOM u nastavku iznosi zaključke vezane uz postojanje strukturnih zapreka za ulazak na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva.

Na početku procesa liberalizacije tržišta u Republici Hrvatskoj, u Standardnoj ponudi HT-a²⁴ za usluge međusobnog povezivanja za telekomunikacijske operatore i davatelje usluga s

²³ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

²⁴ Standardna ponuda HT-Hrvatskih telekomunikacija d.d. za usluge međusobnog povezivanja za telekomunikacijske operatore i davatelje usluga s dozvolom za pružanje javne govorne usluge u nepokretnoj mreži u Republici Hrvatskoj

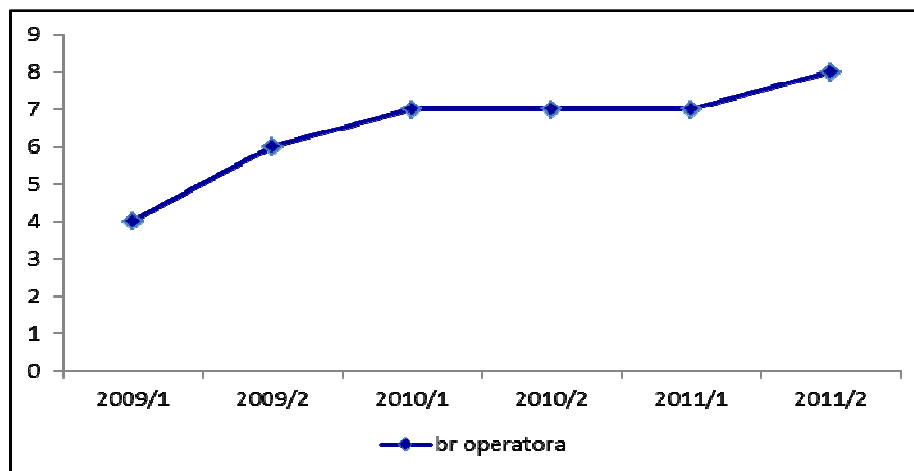
dozvolom za pružanje javne govorne usluge u nepokretnoj mreži u Republici Hrvatskoj, bilo je definirano da se operatori, ukoliko žele pružati usluge krajnjim korisnicima unutar cijelog teritorija Republike Hrvatske, moraju s HT-om povezati u svakom od četiri regionalna pristupna područja²⁵ ili najmanje u tri od četiri regionalna pristupna područja od kojih jedno obavezno mora biti regionalno pristupno područje Zagreb. Uzevši u obzir da su svi operatori koji su započeli s komercijalnim radom bili nacionalni operatori, odnosno željeli su pružati usluge krajnjim korisnicima unutar cijelog teritorija Republike Hrvatske, većina se i povezala s HT-om u svim regionalnim pristupnim područjima.

Kako su se, iz gore navedenih razloga, od početka procesa liberalizacije operatori počeli povezivati s HT-om u svim regionalnim pristupnim područjima, u isto vrijeme su razvijali i svoje jezgrene, odnosno pristupne mreže te na taj način gradili vlastitu mrežnu infrastrukturu, neovisnu o mreži HT-a. Izravna posljedica prethodno navedenog je činjenica da danas svi operatori nepokretnih mreža koji svoje usluge pružaju u Republici Hrvatskoj imaju izgrađenu vlastitu jezgrenu mrežu.

Uzevši u obzir kako usluga pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva ne ovisi o pristupnom dijelu mreže izgradnju kojeg karakteriziraju visoki, uglavnom nenadoknativi troškovi i dugo razdoblje, već je za pružanje iste potreban isključivo jezgreni dio mreže koji isu izgradili svi operatori nepokretnih mreža, te osobito vodeći računa o tome da je od 2009. godine do danas ulazak na predmetno tržište ostvarilo sedam operatora (vidi Sliku 1), HAKOM zaključuje kako na predmetnom tržištu ne postoje strukturne zapreke za ulazak na tržište. Naime, s obzirom da na tržištu nepokretnih mreža u Republici Hrvatskoj trenutno 11 operatora ima uspostavljeno međupovezivanje, a što predstavlja preduvjet za pružanje usluge pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, od čega njih 8 pruža predmetnu uslugu, HAKOM zaključuje kako je ponuda u tom smislu stabilna budući da gotovo svi operatori pružaju predmetnu uslugu.

Nadalje, a što HAKOM smatra izrazito važnim prilikom utvrđivanja strukturnih zapreka ulaska na tržište, svih 8 operatora nudi uslugu jednake kakvoće isključivo temeljem vlastite jezgrene mreže i to na cijelom području Republike Hrvatske, dok su preostala 3 operatora to u mogućnosti učiniti u kratkom razdoblju i bez izlaganja dodatnim troškovima.

Slika 1 Broj operatora koji pružaju uslugu pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

²⁵ regionalna područja su Zagreb, Rijeka, Split i Osijek

Osim toga, HAKOM smatra potrebnim istaknuti kako su zapreke koje su nekada bile prisutne na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, a proizlazile su iz HT-ove obustave propuštanja poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva u mreži ostalih operatora ili iz diskriminirajućih uvjeta pružanja obračuna i naplate usluga s posebnom tarifom određenih od strane HT-a, otklonjene odgovarajućim regulatornim obvezama koje su HT-u, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom određene na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji. Navedenim regulatornim obvezama HT je onemogućen u iskorištavanju značajne tržišne snage koju ima u dijelu mreže koji se odnosi na pristupni dio koji je teško duplicirati (a koji dio nije potreban za pružanje predmetne usluge). Isto tako, zbog spomenutih regulatornih obveza koje su mu određene na tržištu originacije (započinjanja) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, HT nije u mogućnosti ni prenijeti značajnu tržišnu snagu s tog tržišta na predmetno tržište kao što je to pokušavao nekad.

Slijedom svega navedenog, HAKOM zaključuje kako na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva ne postoje strukturne zapreke za ulazak na tržište novim operatorima.

7.1.2. Pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište

Na temelju preporuke Europske komisije, pravne ili regulatorne zapreke ne ovise o ekonomskim uvjetima, već proizlaze iz pravnih, administrativnih ili ostalih sličnih mjera koje indirektno utječu na ulazak novih operatora na tržište.

Na temelju dokumenta europske grupe regulatora (ERG)²⁶, glavne pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište odnose se na sljedeće:

- potreba za administrativnom odlukom, odnosno dozvolom, kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom;
- ograničenja i uvjeti povezani uz uporabu radiofrekvencijskog spektra;
- utjecaji načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište.

a) potreba za administrativnom odlukom, odnosno dozvolom, kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom

ZEK je stupio na snagu 01. srpnja 2008. godine. Na temelju članka 31. ZEK-a svaka pravna ili fizička osoba ima pravo postaviti, upotrebljavati i davati na korištenje elektroničku komunikacijsku mrežu te pružati elektroničke komunikacijske usluge na području Republike Hrvatske bez pribavljanja posebnog ovlaštenja, odnosno u mogućnosti su navedene usluge pružati samo na temelju općeg ovlaštenja. Opće ovlaštenje podrazumijeva da su, sukladno članku 32. ZEK-a, obvezni 15 dana prije početka pružanja usluga obavijestiti u pisanom obliku HAKOM o svojoj namjeri. Do stupanja na snagu ZEK-a, odnosno na temelju ZOT-a, operatori su od HAKOM-a trebali ishoditi prijavu i dozvolu za rad.

b) ograničenja i uvjeti povezani uz uporabu radiofrekvencijskog spektra

²⁶ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604. Tijelo europske grupe regulatora promijenilo je ime u BEREC (Body of European Regulators for Electronic Communications).

Navedeni tip zapreke se ne odnosi na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva koje je obrađeno u ovom dokumentu.

c) utjecaji načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište

HAKOM smatra kako ne postoje nikakve odredbe, u zakonskim ili podzakonskim aktima, koje bi onemogućile operatora koji je izgradio vlastitu jezgrenu mrežu da ostvari ulazak na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva i počne pružati komercijalno usluge.

Tržište nepokretnih mreža smatra se neograničenim resursom iz čega proizlazi da broj operatora nepokretnih mreža koji operatorima usluga s posebnom tarifom nude uslugu pristupa mreži nije ograničen. Naime, svaki operator koji ima poslovni plan ima mogućnost ulaska na tržište. U prvoj fazi liberalizacije operatori su za koncesiju morali izdvojiti 40 milijuna kuna, u drugoj fazi liberalizacije koncesija je iznosila 8 milijuna kuna, dok je u trećoj fazi za ulazak na tržište bilo potrebno platiti dozvolu u iznosu od 20.000 kuna. Trenutno, u četvrtoj fazi liberalizacije, svaka pravna ili fizička osoba ima pravo postaviti, upotrebljavati i davati na korištenje elektroničku komunikacijsku mrežu te pružati elektroničke komunikacijske usluge na području Republike Hrvatske bez pribavljanja posebnog ovlaštenja, odnosno tek uz obvezu dostave obavijesti HAKOM-u, najmanje 15 dana unaprijed, o početku, promjenama i završetku obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. Iz navedenog je vidljivo kako su poduzeti koraci koji su minimizirali, odnosno u potpunosti uklonili pravne i regulatorne zapreke ulaska na tržište, odnosno koraci koji su omogućili ulazak na tržište većeg broja operatora, a samim time i liberalizaciju tržišta.

7.1.3. Zaključak o prvom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u prvom mjerilu, HAKOM zaključuje kako na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva ne postoje visoke i trajne zapreke za ulazak na tržište strukturne, prave ni regulatorne prirode.

U skladu s navedenim HAKOM zaključuje da prvo mjerilo nije zadovoljeno.

7.2. Drugo mjerilo: struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira

Prvo mjerilo, koje je obrađeno u poglavlju 7. ovog dokumenta, je statičko mjerilo odnosno mjerilo na temelju kojeg je HAKOM u mogućnosti procijeniti postoje li u točno određenom trenutku visoke i trajne strukturne, pravne ili regulatorne zapreke za ulazak na tržište. Drugo mjerilo je dinamičko mjerilo koje HAKOM-u omogućava donošenje zaključaka o tome teži li tržište u određenom razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju i bez prethodne regulacije. Iz navedenog je vidljivo da se prva dva mjerila međusobno nadopunjuju.

Kako bi bio u mogućnosti prethodno regulirati određeno tržište, HAKOM mora dokazati i statičko i dinamičko mjerilo, odnosno mora dokazati da tržište u točno određenom trenutku i određenom budućem razdoblju ne teži savršenoj konkurenciji, tj. djelotvornom tržišnom natjecanju.

Na temelju dokumenta ERG-a²⁷ vrlo je teško kod drugog mjerila odrediti razdoblje za koje bi trebalo promatrati teži li tržište djelotvornom tržišnom natjecanju. Zbog prethodno navedenog određivanje razdoblja predstavlja temelj drugog mjerila. Razumno bi bilo zaključiti da bi mjerodavno razdoblje za procjenu drugog mjerila trebalo odgovarati razdoblju koje će HAKOM uzeti u obzir prilikom analize mjerodavnog tržišta²⁸. S obzirom da je, sukladno članku 52. stavku 2. ZEK-a, HAKOM postupak analize tržišta obavezan provoditi najmanje svake tri godine, HAKOM će drugo mjerilo promatrati u razdoblju od tri godine.

Na temelju dokumenta ERG-a²⁹ regulatornim tijelima prilikom određivanja teži li tržište u određenom razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju, mogu pomoći sljedeća mjerila koja ne moraju biti kumulativno zadovoljena:

- tržišni udjeli operatora;
- cjenovna kretanja;
- nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije;
- stupanj diverzifikacije proizvoda;
- potencijalna konkurencija;
- zapreke stjecanja tržišnog udjela.

HAKOM je u nastavku koristio neka od prethodno spomenutih mjerila, a sve u svrhu utvrđivanja stvarnog stanja na tržištu elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj, odnosno utvrđivanja teži li ili ne teži tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira.

²⁷ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

²⁸ HAKOM će postupak analize tržišta provesti jedino u slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila. Ovom rečenicom HAKOM ne prejudicira rezultate Testa tri mjerila.

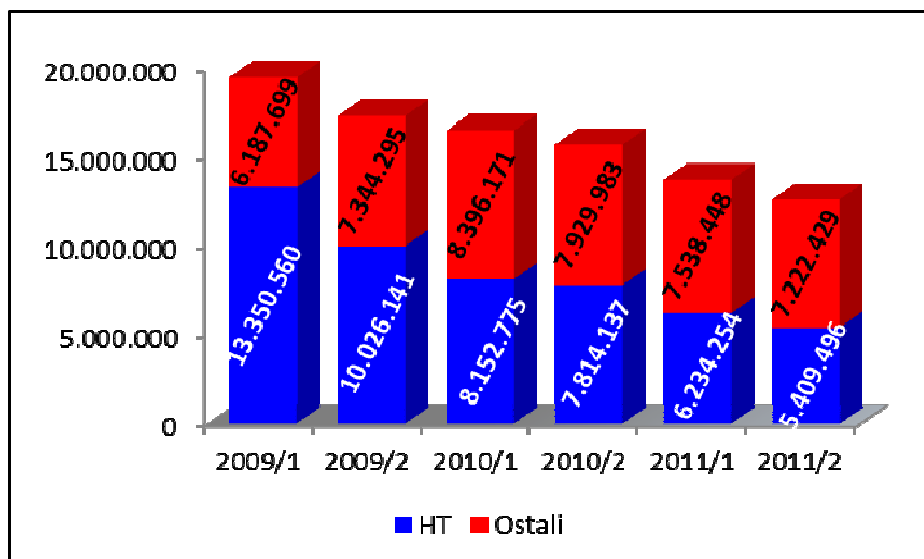
²⁹ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

7.2.1. Kretanje tržišnih udjela operatora na mjerodavnom tržištu

Tržišni udjel operatora smatra se glavnim pokazateljem teži li tržište djelotvornom tržišnom natjecanju. HAKOM je u upitnicima, koji su prethodili ovoj analizi, prikupio podatke na polugodišnjoj razini za razdoblje od 2009. godine do kraja 2011. godine. S obzirom da se usluge s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva, naplaćuju na dva načina – prema trajanju (T1-T6 i T9-T12) ili po pozivu (T7 i T8) – HAKOM je ovisno o istom promatrao i kretanje tržišnih udjela operatora koji djeluju na predmetnom tržištu.

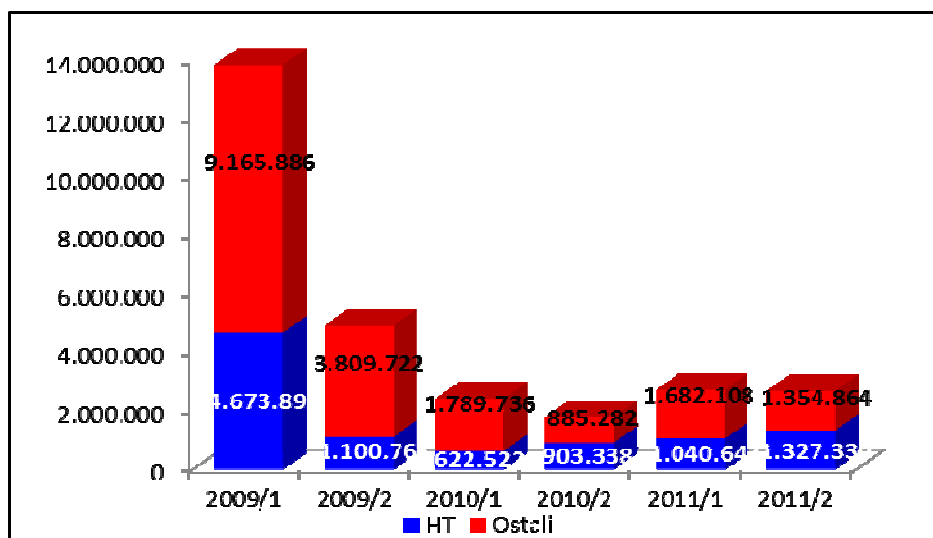
Slike 2 i 3 u nastavku teksta prikazuju pad prometa prema uslugama s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva u razdoblju od 2009. do 2011. godine, neovisno o tome naplaćuju li se iste po pozivu ili prema trajanju. Slika 2 prikazuje trajanje dolaznih poziva (u minutama) prema brojevima usluga s posebnom tarifom za usluge koje se naplaćuju po trajanju (T1-T6 i T9-T12) pri čemu je zasebno iskazano trajanje dolaznih poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a, kao operatora koji proizlazi iz razdoblja monopola te trajanje dolaznih poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži ostalih operatora koji djeluju na tržištu.

Slika 2 Trajanje dolaznih poziva prema brojevima (06x) usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu - za usluge koje se naplaćuju po trajanju (T1-T6 i T9-T12)

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Slika 3³⁰ Broj dolaznih poziva prema brojevima (06x) usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu - za usluge koje se naplaćuju po pozivu (T7-T8)

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Na slici 3 prikazan je, za usluge koje se naplaćuju po pozivu (T7 i T8), zasebno broj dolaznih poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a, kao operatora koji proizlazi iz razdoblja monopola te broj dolaznih poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži ostalih operatora koji djeluju na tržištu.

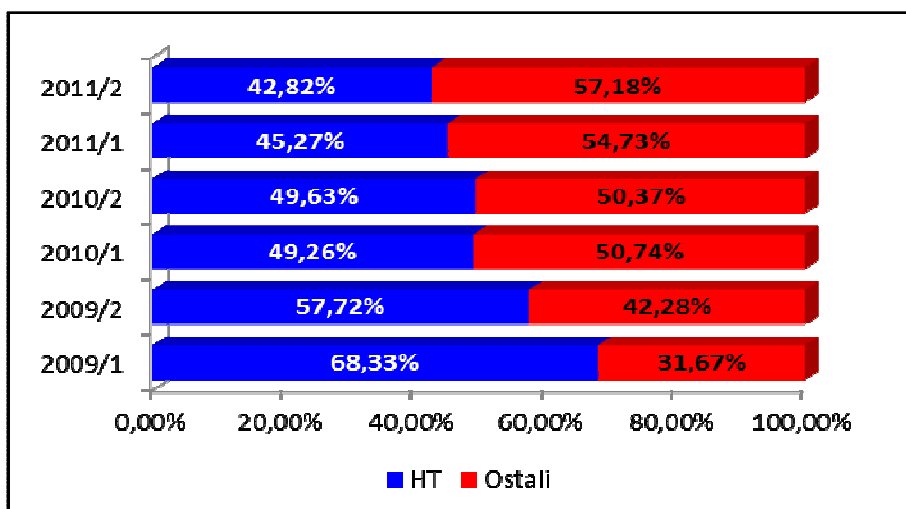
Nadalje, uzimajući u obzir pad ukupnog prometa prema brojevima usluga s posebnom tarifom, prema podacima dostavljenim u upitnicima, prikazano je kretanje tržišnih udjela HT-a s jedne strane i ostalih operatora koji djeluju na tržištu s druge strane.

a) kretanje tržišnog udjela za usluge koje se naplaćuju po trajanju (T1-T6 i T9-T12)

Iz slike 4 vidljivo je kretanje tržišnih udjela operatora za usluge koje se naplaćuju po trajanju (T1-T6 i T9-T12), a koji su iskazani prema trajanju (u minutama) dolaznih poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora. Navedeno kretanje ukazuje na konstantan rast tržišnog udjela ostalih operatora koji na kraju promatranog razdoblja iznosi 57,18%.

³⁰ Slika 3 prikazuje veliki pad prometa prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom koje se naplaćuju po pozivu (T7 i T8) koji je posljedica uvođenja nove regulacije nagradnih igara koje se pružaju putem ovih usluga, a koju regulaciju je uvelo nadležno ministarstvo. Osim toga, na navedeno je utjecala i odluka Vijeća za elektroničke medije kojom je izmijenjeno vrijeme emitiranja emisija poput Nova lova, Kunolovac i sl.

Slika 4³¹ Tržišni udjel prema trajanju dolaznih poziva prema brojevima (06x) usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T1-T6 i T9-T12)

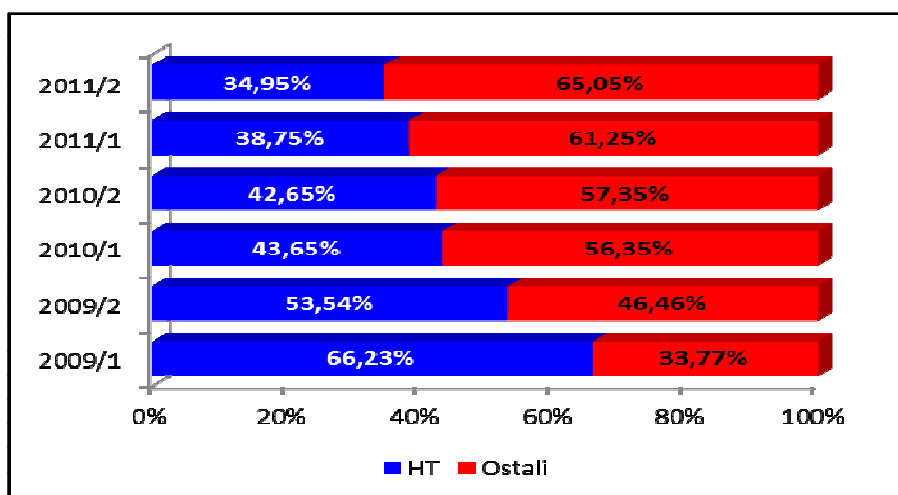

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Pritom, svakako treba uzeti u obzir povećanje broja usluga s posebnom tarifom koje nudi sam HT kao operator usluga s posebnom tarifom koji je ublažio pad ukupnog prometa prema 06x brojevima u mreži HT-a. Naime, uz spomenuto povećanje broja usluga s posebnom tarifom koje nudi sam HT, kroz cijelo promatrano razdoblje trajanje poziva prema 06x brojevima ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a pada.

Dakle, kada bismo zanemarili trajanje poziva prema brojevima usluga s posebnom tarifom koje krajnjim korisnicima pruža sam HT kao operator usluga s posebnom tarifom, odnosno, kada bi se promatrali tržišni udjeli operatora na temelju dolaznog prometa prema operatorima usluga s posebnom tarifom u mreži svakog operatora, tržišni udjeli izgledali bi kao na slici 5.

Slika 5³² Tržišni udjel prema trajanju dolaznih poziva prema brojevima (06x) ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T1-T6 i T9-T12)

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

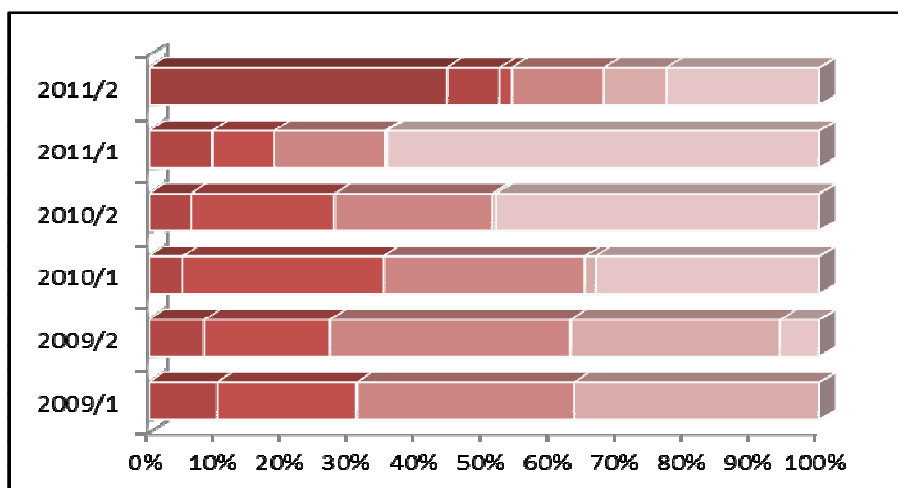
³¹ Slika uključuje minute prema svim 06x brojevima usluga s posebnom tarifom (T1-T6 i T9-T12). HT-ove minute obuhvaćaju i usluge samog HT-a kao operatora usluga s posebnom tarifom i usluge ostalih operatora s posebnom tarifom koji koriste uslugu pristupa od HT-a

³² Tržišni udjel HT-a uključuje samo trajanje poziva prema 06x brojevima drugih operatora usluga s posebnom tarifom (T1-T6, T9-T12) U HT-ovoj mreži bez minuta prema HT-ovim uslugama s posebnom tarifom

Podaci prikazani na Slici 5 posljedica su prelaska operatora usluga s posebnom tarifom iz mreže HT-a u mreže drugih operatora, uslijed kojeg je očekivano došlo do smanjenja trajanja poziva prema 06x brojevima ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a. Naime, u prvoj polovici 2009. godine trajanje poziva prema 06x brojevima ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a činilo je 90,89% ukupnog trajanja poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom koje se pružaju u mreži HT-a, dok je uz kontinuirani pad, isto trajanje na kraju 2011. godine činilo 71,74% ukupnog trajanja poziva prema 06x brojevima operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a.

Slika 6 Tržišni udjel prema trajanju dolaznih poziva (u minutama) prema brojevima (06x) ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T1-T6 i T9-T12)

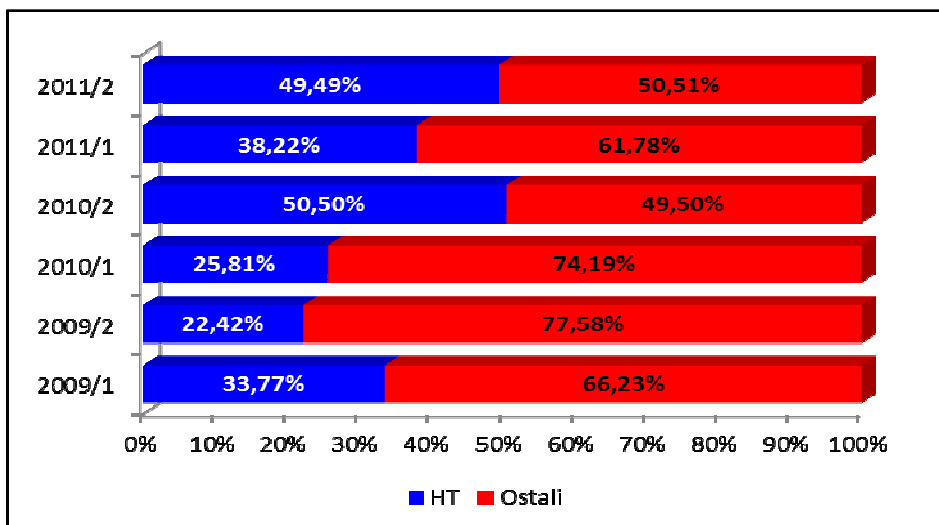
Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Slika 6 prikazuje kretanje tržišnih udjela ostalih operatora u razdoblju od 2009. do 2011. godine. Iz ove slike vidljivo je da uz HT, u 2011. godini uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva koje se naplaćuju po trajanju, pružalo još sedam operatora. Kretanja tržišnih udjela ukazuju na izrazitu dinamičnost tržišnih događanja praćenu spremnošću ostalih operatora da pruže predmetnu uslugu, neovisno o količini prometa koju ista zahtijeva.

b) kretanje tržišnog udjela za usluge koje se naplaćuju po pozivu (T7 i T8)

Kao što je vidljivo iz Slike 7 kretanje tržišnih udjela za usluge koje se naplaćuju po pozivu (T7 i T8), a koji su iskazani prema broju dolaznih poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora ukazuje na dinamičnost tržišnih zbivanja. Uz konstantne promjene u promatranom razdoblju, tržišni udjel HT-a na kraju promatranog razdoblja iznosi 49,49%.

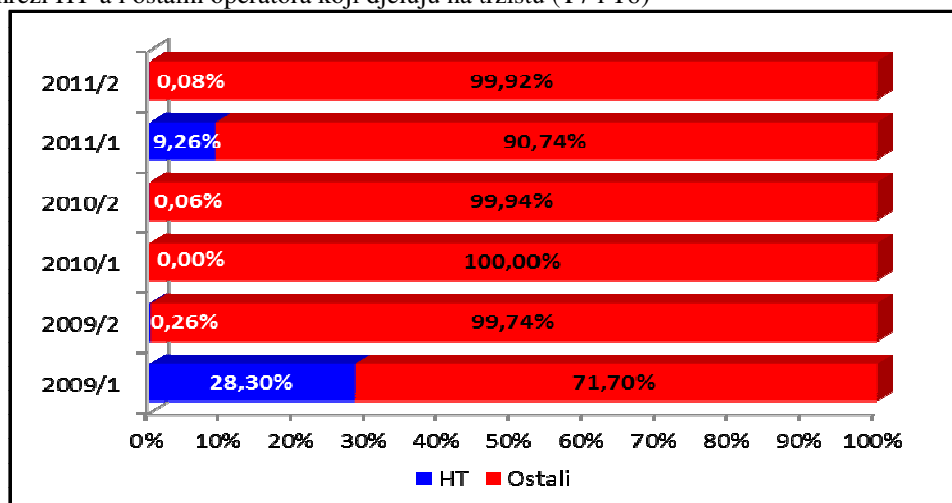
Slika 7³³ Tržišni udjel prema broju dolaznih poziva prema brojevima (06x) usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T7 i T8)

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Međutim, i ovdje je bitno uzeti u obzir da je prikazani rast ukupnog broja poziva prema 06x brojevima u mreži HT-a izravna posljedica povećanja broja usluga s posebnom tarifom koje nudi sam HT kao operator usluga s posebnom tarifom, dok istovremeno kroz cijelo promatrano razdoblje broj poziva prema 06x brojevima ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a pada. U prvoj polovici 2009. godine broj poziva prema 06x brojevima ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a činio je 77,42% ukupnog broja poziva prema 06x brojevima usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a, a na kraju 2011. godine svega 0,08%. Kada bi se iz ukupnog broja poziva izuzeli pozivi prema uslugama s posebnom tarifom koje pruža sam HT kao operator usluga s posebnom tarifom, tržišni udjeli HT-a i ostalih operatora izgledali bi kako je prikazano na Slici 8.

Slika 8³⁴ Tržišni udjel prema broju dolaznih poziva prema brojevima (06x) ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži HT-a i ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T7 i T8)

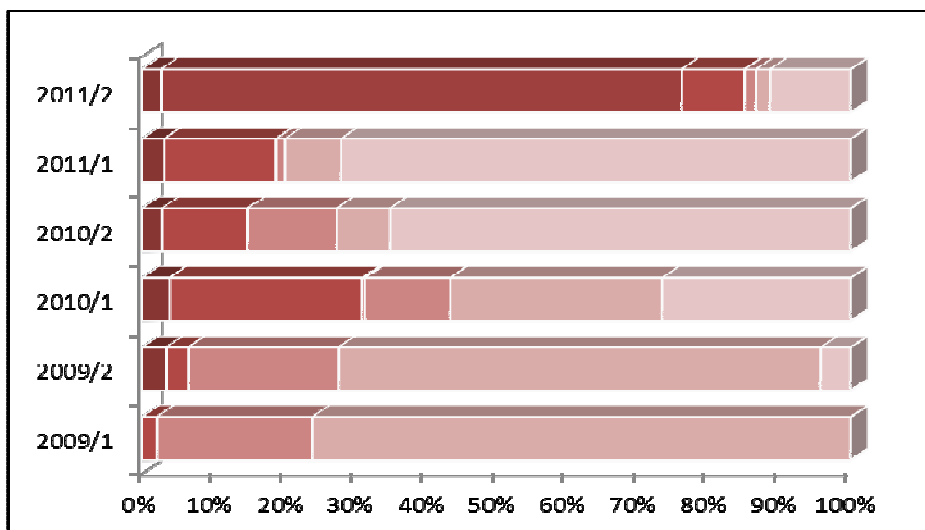

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

³³ Slika uključuje pozive prema svim 06x brojevima usluga s posebnom tarifom (T7 i T8). HT-ove minute obuhvaćaju i usluge samog HT-a kao operatora usluga s posebnom tarifom i usluge ostalih operatora s posebnom tarifom koji koriste uslugu pristupa od HT-a

³⁴ Tržišni udjel HT-a uključuje samo broj poziva prema 06x brojevima drugih operatora usluga s posebnom tarifom (T7 i T8) u HT-ovoj mreži bez poziva prema HT-ovim uslugama s posebnom tarifom

Slika 9 Tržišni udjel prema broju dolaznih poziva prema brojevima (06x) ostalih operatora usluga s posebnom tarifom u mreži ostalih operatora koji djeluju na tržištu (T7 i T8)

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Slika 9 prikazuje kretanje udjela ostalih operatora u razdoblju od 2009. do 2011. godine. Iz ove slike vidljivo je da uz HT, u 2011. godini uslugu pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom koje se pružaju putem 06x brojeva i naplaćuju po pozivu (T7 i T8), pružalo još 7 operatora. S obzirom na promjene u tržišnim udjelima, iz slike se može zaključiti da tržište karakterizira izrazita dinamičnost, odnosno spremnost i mogućnost ostalih operatora da pružaju predmetnu uslugu, neovisno o količini prometa koju ista zahtijeva.

Na temelju podataka prikazanih u slikama 2 do 9, HAKOM zaključuje da predmetnu uslugu pristupa mreži nude svi operatori koji su od 2009. godine ostvarili ulazak na tržište. Također, kontinuirano promjenjiv udjel pojedinog operatora kroz promatrano razdoblje ukazuje na jaku dinamiku tržišnih događanja, odnosno na činjenicu da je konkurencija među operatorima vrlo izražena.

Nadalje, HAKOM zaključuje da će operatori koji su do sada pružali uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, istu nastaviti pružati, budući da im to omogućava vlastita jezgrena mreža.

7.2.2. Zaključak o drugom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u drugom mjerilu, HAKOM zaključuje kako u trenutku pisanja ovog dokumenta tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva teži te da bi, u odsustvu regulacije, isto težilo djelotvornom tržišnom natjecanju.

7.3. Treće mjerilo: primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu

Na temelju dokumenta ERG-a³⁵, regulatorno tijelo bi trebalo procijeniti je li primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja dovoljna da ukloni nedostatke koji postoje ili koji se mogu pojaviti na tržištu elektroničkih komunikacija. Navedena procjena mogla bi uključivati sljedeće:

a) stupanj općeg nekonkurentskog ponašanja

Propisi o zaštiti tržišnog natjecanja mogli bi se smatrati dostatnim za uklanjanje nedostataka na tržištu u slučaju da ne postoji velika i učestala potreba za djelovanjem Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja. S druge strane, ako nedostaci koji postoje ili se mogu pojaviti na tržištu, zahtijevaju učestalu potrebu za intervencijom od strane Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja, poput zabrane svakog daljnjeg postupanja poduzetnika kojem je utvrđena zlouporaba vladajućeg položaja, određivanja mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka,³⁶ moglo bi se smatrati da propisi o zaštiti tržišnog natjecanja nisu dostatni za uklanjanje nedostataka koji postoje na tržištu.

b) stupanj kompleksnosti uklanjanja nekonkurentskog ponašanja

Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja svojevrsan problem može predstavljati kompleksnost određivanja stupnja nekonkurentskog ponašanja od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom ili operatora koji imaju zajedničku značajnu tržišnu snagu. Navedeno Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja može predstavljati problem iz razloga što ne raspolaže tipom informacijama od operatora koji djeluju na tržištu nužnim za utvrđivanje stvarnog stanja, odnosno nije odgovarajuće upoznata sa situacijom na tržištu. U navedenom slučaju, prethodna regulacija bi bila puno učinkovitija za tržište, nego da se nekonkurentsko ponašanje pokušava ukloniti naknadnom (*ex-post*) regulacijom.

c) nekonkurentsko ponašanje može dovesti do nepopravljive štete na mjerodavnom tržištu ili na povezanim tržištima

Na tržištu se mogu dogoditi situacije u kojima je pravovremena intervencija neophodna kako bi se spriječile ozbiljne ili nepopravljive štete koje mogu biti nanesene konkurenciji od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom. U navedenim slučajevima odnosno u situacijama u kojima je nužna brza intervencija od strane regulatorne institucije, propisi o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno naknadna regulacije, ne bi bili dovoljni, već je u navedenim slučajevima potrebna prethodna regulacija.

d) potreba za regulatornom intervencijom kako bi se dugoročno osigurao razvoj efikasnog tržišnog natjecanja na tržištu

U nekim slučajevima primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno naknadna regulacija, može stvoriti određene probleme u poticanju razvoja djelotvornog tržišnog

³⁵ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

³⁶ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/2009), članak 14.

natjecanja u budućem razdoblju. Konkretno, u slučajevima u kojima je moguće dupliciranje infrastrukture, odnosno u slučajevima u kojima je potrebno poticati razvoj infrastrukturne konkurencije, primjena prethodne regulacije mogla bi se dugoročno smatrati učinkovitijom od primjene samo naknadne regulacije, tj. od primjene propisa iz područja tržišnog natjecanja.

U vezi s navedenim, HAKOM je sljedećeg mišljenja.

Analizom prvog i drugog mjerila HAKOM je utvrdio kako na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva ne postoje visoke i trajne zapreke za ulazak bilo strukturne, pravne ili regulatorne prirode te da tržište teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar vremenskog okvira od tri godine. Dakle, s obzirom da nije uočio trenutne ni potencijalne nedostatke na tržištu koji bi zahtijevali prethodnu regulaciju, HAKOM nije u mogućnosti zaključiti je li zadovoljeno treće mjerilo.

Naime, kako HAKOM nije utvrdio nedostatke koje bi naknadna regulacija, odnosno primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi trebala ukloniti, nije u mogućnosti zaključiti omogućava li ili ne, primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi, na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

7.3.1. Zaključak o trećem mjerilu

Zbog činjenice da na tržištu ne postoje trenutni ni potencijalni nedostaci koje bi naknadna regulacija, odnosno primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi trebala ukloniti, HAKOM nije u mogućnosti zaključiti omogućava li ili ne, primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi, na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

8. Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva, podložno prethodnoj regulaciji

Prema mišljenju HAKOM-a, a kako je i dokazano u poglavlju 7., mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva nije podložno prethodnoj regulaciji i to iz razloga što nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a. Konkretno, na ovom tržištu nisu zadovoljena prva dva mjerila.

Na temelju svega navedenog, a u skladu s člankom 53. stavkom 5. ZEK-a, HAKOM ukida sve prethodno određene regulatorne obveze HT-u kao operatoru sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu međusobnog povezivanja na području Republike Hrvatske prema ZOT-u, a koje se odnose na pružanje pristupa mreži davateljima usluga.

Također, HAKOM bi htio naglasiti da će pažljivo pratiti daljnji razvoj tržišta pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva te da će u slučaju značajnih promjena na tržištu koje bi mogle ugroziti djelotvorno tržišno natjecanje na spomenutom tržištu, ponovno provesti Test tri mjerila. U slučaju da nakon provedenog testa budu zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM će provesti postupak analize tržišta koji uključuje procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom, utvrđivanje svih postojećih i potencijalnih prepreka razvoju djelotvornom tržišnom natjecanju kao i određivanja razumnih i opravdanih regulatornih obveza operatorima za koje se utvrdi da imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom.

9. Test tri mjerila na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076 ,077)

S obzirom da ni *tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077)* koje je temelju ZOT-a bilo predmet prethodne regulacije u Republici Hrvatskoj, nije sastavni dio Preporuke o mjerodavnim tržištima, HAKOM može prethodno regulirati navedeno tržište jedino u slučaju da su na njemu istodobno zadovoljena tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

U slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM je u mogućnosti provesti analizu tržišta kojom se utvrđuje razina tržišnog natjecanja, odnosno utvrđuje se postoje li na tržištu operatori sa značajnom tržišnom snagom.

Slijedom navedenog, HAKOM je u nastavku dokumenta proveo analizu prethodno navedena tri mjerila na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077).

9.1. Prvo mjerilo: prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode

Prvo mjerilo je statičko mjerilo, odnosno mjerilo na temelju kojeg je HAKOM u mogućnosti procijeniti postoje li u točno određenom trenutku visoke i trajne strukturne, pravne ili regulatorne zapreke za ulazak na tržište.

Sukladno Eksplanatornom memorandumu, zapreke za ulazak na tržište koje su strukturne prirode se odnose na situaciju u kojoj je stanje tehnologija i troškovna struktura takva da stvara asimetrične uvjete između bivšeg monopolista i novih operatora te pridonosi pojavljivanju zapreka za ulazak na tržište novim operatorima. Isto tako, zapreke za ulazak na tržište koje su strukturne prirode većinom se odnose na ona tržišta koja karakteriziraju troškovne prednosti, ekonomije razmjera i opsega, nedostatak kapaciteta i veliki nepovratni troškovi, a koje su na strani bivšeg monopolista (npr. razvoj pristupne mreže/infrastrukture u nepokretnim mrežama).

Zapreke koje nisu utemeljene na ekonomskim uvjetima, već na zakonodavnim, administrativnim, regulatornim ili drugim uvjetima koji pomažu nastajanju zapreka za ulazak na pojedino tržište i pozicioniranju operatora na pojedinom mjerodavnom tržištu (npr. dozvole za dodjelu frekvencija) predstavljaju pravne i regulatorne zapreke.

9.1.1. Strukturne zapreke ulaska na tržište

Na temelju Preporuke Europske komisije iz 2003. godine,³⁷ regulatornim tijelima prilikom određivanja postoje li na tržištu visoke i trajne zapreke ulaska, mogu pomoći sljedeća mjerila koji ne moraju biti istodobno zadovoljena:

- nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije;
- stupanj vertikalne integracije;
- postojanje nenadoknadivih troškova;
- jednostavan ili povlašten pristup tržištima kapitala ili novčanim izvorima;
- ekonomije opsega;
- ekonomije razmjera;
- prepreke prelaska za krajnje korisnike;
- stupanj diverzifikacije usluga;
- tehnološka prednost ili nadmoć.

Na temelju podataka dostavljenih u upitnicima, HAKOM u nastavku iznosi zaključke vezane uz postojanje strukturnih zapreka za ulazak na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077).

Na početku procesa liberalizacije tržišta u Republici Hrvatskoj, u Standardnoj ponudi HT-a za usluge međusobnog povezivanja za telekomunikacijske operatore i davatelje usluga s

³⁷ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

dozvolom za pružanje javne govorne usluge u nepokretnoj mreži u Republici Hrvatskoj³⁸, bilo je definirano da se operatori, ukoliko žele pružati usluge krajnjim korisnicima unutar cijelog teritorija Republike Hrvatske, moraju s HT-om povezati u svakom od četiri regionalna pristupna područja³⁹ ili najmanje u tri od četiri regionalna pristupna područja od kojih jedno obavezno mora biti regionalno pristupno područje Zagreb. Uzevši u obzir da su svi operatori koji su započeli s komercijalnim radom bili nacionalni operatori, odnosno željeli su pružati usluge krajnjim korisnicima unutar cijelog teritorija Republike Hrvatske, većina se i povezala s HT-om u svim regionalnim pristupnim područjima.

Kako su se, iz gore navedenih razloga, od početka procesa liberalizacije operatori počeli povezivati s HT-om u svim regionalnim pristupnim područjima, u isto vrijeme su razvijali i svoje jezgrene, odnosno pristupne mreže te na taj način gradili vlastitu mrežnu infrastrukturu, neovisnu o mreži HT-a. Izravna posljedica prethodno navedenog je činjenica da danas svi operatori nepokretnih mreža koji svoje usluge pružaju u Republici Hrvatskoj, imaju izgrađenu vlastitu jezgrenu mrežu.

Uzevši u obzir kako usluga pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) ne ovisi o pristupnom dijelu mreže izgradnju kojeg karakteriziraju visoki, uglavnom nenadoknadivi troškovi i dugo razdoblje, već je za pružanje iste potreban isključivo jezgreni dio mreže koji isu izgradili svi operatori nepokretnih mreža, HAKOM smatra kako su svi operatori nepokretnih mreža u mogućnosti ponuditi uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077). Isto tako, svi spomenuti operatori su, što se tiče mrežnih karakteristika, u mogućnosti predmetnu uslugu ponuditi, odnosno pružati na cijelom području Republike Hrvatske.

Trenutno, uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu u Republici Hrvatskoj pružaju dva operatora: HT i H1 Telekom. Međutim, s obzirom da je za pružanje pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa potrebna ista mrežna opremu kao i za pružanje usluge pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom (uz manje preinake u radu IN platforme) koju trenutno pruža 8 operatora, HAKOM smatra kako na ovom tržištu ne postoje strukturne zapreke za ulazak na tržište ostalih operatorima.

9.1.2. Pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište

Na temelju preporuke Europske komisije, pravne ili regulatorne zapreke ne ovise o ekonomskim uvjetima, već proizlaze iz pravnih, administrativnih ili ostalih sličnih mjera koje indirektno utječu na ulazak novih operatora na tržište.

Na temelju dokumenta europske grupe regulatora (ERG)⁴⁰, glavne pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište odnose se na sljedeće:

- potreba za administrativnom odlukom, odnosno dozvolom, kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom;
- ograničenja i uvjeti povezani uz uporabu radiofrekvencijskog spektra;

³⁸ Standardna ponuda HT-Hrvatskih telekomunikacija d.d. za usluge međusobnog povezivanja za telekomunikacijske operatore i davatelje usluga s dozvolom za pružanje javne govorne usluge u nepokretnoj mreži u Republici Hrvatskoj

³⁹ regionalna područja su Zagreb, Rijeka, Split i Osijek

⁴⁰ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604. Tijelo europske grupe regulatora promijenilo je ime u BEREC (Body of European Regulators for Electronic Communications).

- utjecaji načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište.

a) potreba za administrativnom odlukom odnosno dozvolom kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom

ZEK je stupio na snagu 1. srpnja 2008. godine. Na temelju članka 31. ZEK-a svaka pravna ili fizička osoba ima pravo postaviti, upotrebljavati i davati na korištenje elektroničku komunikacijsku mrežu te pružati elektroničke komunikacijske usluge na području Republike Hrvatske bez pribavljanja posebnog ovlaštenja, odnosno u mogućnosti su navedene usluge pružati samo na temelju općeg ovlaštenja. Opće ovlaštenje podrazumijeva da su, sukladno članku 32. ZEK-a, obvezni 15 dana prije početka pružanja usluga obavijestiti u pisanom obliku HAKOM o svojoj namjeri. Do stupanja na snagu ZEK-a odnosno na temelju ZOT-a operatori su od HAKOM-a trebali ishoditi prijavu i dozvolu za rad.

b) ograničenja i uvjeti povezani uz uporabu radiofrekvencijskog spektra

Navedeni tip zapreke se ne odnosi na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) koje je obrađeno u ovom poglavlju.

c) utjecaji načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište

HAKOM smatra kako ne postoje nikakve odredbe, u zakonskim ili podzakonskim aktima, koje bi onemogućile operatora koji je izgradio vlastitu jezgrenu mrežu da ostvari ulazak na tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) i počne pružati komercijalno usluge.

Tržište nepokretnih mreža smatra se neograničenim resursom iz čega proizlazi da broj operatora nepokretnih mreža koji operatorima usluga s posebnom tarifom nude uslugu pristupa mreži nije ograničen. Naime, svaki operator koji ima poslovni plan, ima mogućnost ulaska na tržište. U prvoj fazi liberalizacije operatori su za koncesiju morali izdvojiti 40 milijuna kuna, u drugoj fazi liberalizacije koncesija je iznosila 8 milijuna kuna, dok je u trećoj fazi za ulazak na tržište bilo potrebno platiti dozvolu u iznosu od 20.000 kuna. Trenutno, u četvrtoj fazi liberalizacije, svaka pravna ili fizička osoba ima pravo postaviti, upotrebljavati i davati na korištenje elektroničku komunikacijsku mrežu te pružati elektroničke komunikacijske usluge na području Republike Hrvatske bez pribavljanja posebnog ovlaštenja, odnosno tek uz obvezu dostave obavijesti HAKOM-u, najmanje 15 dana unaprijed, o početku, promjenama i završetku obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. Iz navedenog je vidljivo kako su poduzeti koraci koji su minimizirali te u potpunosti uklonili pravne i regulatorne zapreke ulaska na tržište, odnosno koraci koji su omogućili ulazak na tržište većeg broja operatora, a samim time i liberalizaciju tržišta.

9.1.3. Zaključak o prvom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u prvom mjerilu, HAKOM zaključuje kako na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076,077) ne postoje visoke i trajne zapreke za ulazak na tržište strukturne, prave ni regulatorne prirode.

U skladu s navedenim HAKOM zaključuje da prvo mjerilo nije zadovoljeno.

9.2. Drugo mjerilo: struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira

Prvo mjerilo, koje je obrađeno u prethodnom poglavlju ovog dokumenta, statičko je mjerilo odnosno mjerilo na temelju kojeg je HAKOM u mogućnosti procijeniti postoje li u točno određenom trenutku visoke i trajne strukturne, pravne ili regulatorne zapreke za ulazak na tržište. Drugo mjerilo je dinamičko mjerilo koje HAKOM-u omogućava donošenje zaključaka o tome teži li tržište u određenom razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju i bez prethodne regulacije. Iz navedenog je vidljivo da se prva dva mjerila međusobno nadopunjuju.

Kako bi bio u mogućnosti prethodno regulirati određeno tržište, HAKOM mora dokazati i statičko i dinamičko mjerilo, odnosno mora dokazati da tržište u točno određenom trenutku i određenom budućem razdoblju ne teži savršenoj konkurenciji, tj. djelotvornom tržišnom natjecanju.

Na temelju dokumenta ERG-a⁴¹ vrlo je teško kod drugog mjerila odrediti razdoblje za koje bi trebalo promatrati teži li tržište djelotvornom tržišnom natjecanju. Zbog prethodno navedenog određivanje razdoblja predstavlja temelj drugog mjerila. Razumno bi bilo zaključiti da bi mjerodavno razdoblje za procjenu drugog mjerila trebalo odgovarati razdoblju koje će HAKOM uzeti u obzir prilikom analize mjerodavnog tržišta⁴². S obzirom da je, sukladno članku 52. stavku 2. ZEK-a, HAKOM postupak analize tržišta obavezan provoditi najmanje svake tri godine, HAKOM će drugo mjerilo promatrati u razdoblju od tri godine.

Na temelju dokumenta ERG-a⁴³ regulatornim tijelima prilikom određivanja teži li tržište u određenom razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju, mogu pomoći sljedeća mjerila koji ne moraju biti kumulativno zadovoljena:

- tržišni udjeli operatora;
- cjenovna kretanja;
- nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije;
- stupanj diverzifikacije proizvoda;
- potencijalna konkurencija;
- zapreke stjecanja tržišnog udjela.

Prema mišljenju HAKOM-a kod navedenog mjerila potrebno je provjeriti razvija li se tržište i dalje, odnosno utvrditi teži li tržište i u promatranom razdoblju razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja.

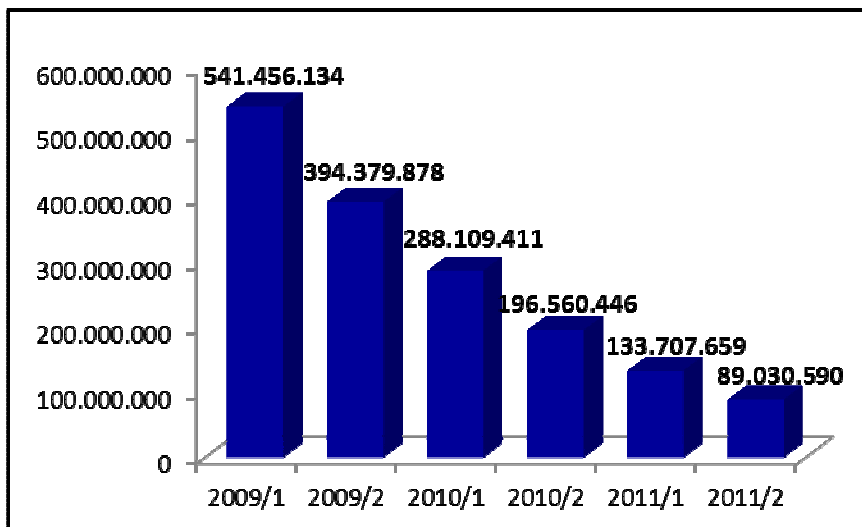
Slika 9 u nastavku teksta prikazuje trajanje poziva krajnjih korisnika prema internet brojevima (076, 077) u razdoblju od 2009. godine do 2011. godine.

⁴¹ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

⁴² HAKOM će postupak analize tržišta provesti jedino u slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila. Ovom rečenicom HAKOM ne prejudicira rezultate Testa tri mjerila.

⁴³ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

Slika 10 Trajanje dolaznih poziva prema internetskim brojevima

Izvor: Upitnik za tržište pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom

Gotovo linearni pad navedenog prometa koji u promatranom razdoblju iznosi velikih 83,56%, prema mišljenju HAKOM-a jasan je pokazatelj smanjenja potražnje za uslugom uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) na maloprodajnoj razini. Istovremeno, prema podacima kojima HAKOM raspolaže, u promatranom razdoblju broj korisnika usluge širokopojsnog pristupa internetu, porastao je 39,44%. Naime, usluge temeljene na usluzi širokopojsnog pristupa internetu sastavni su dio informacijskog, odnosno društva znanja koje sustavno gradimo, a potražnja krajnjih korisnika za uslugama za čije su korištenje potrebne pristupne velike pristupne brzine, kao što su prijenos televizijskih programa uz plaćanje naknada (IPTV usluga, KTV usluga, SAT TV usluga), forumi, pričaonice, video na zahtjev, interaktivni kvizovi, e-poslovanje, e-zdravstvo sve je izraženija.

Smanjenje potražnje za uslugom uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) na maloprodajnoj razini, ima izravan utjecaj na smanjenje potražnje za uslugom pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077). Slijedom navedenog, a uzevši u obzir da uslugu uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) u kratkom razdoblju i bez visokih troškova mogu ponuditi svi operatori nepokretnih mreža koji pružaju i uslugu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva (u promatranom razdoblju njih ukupno 8), HAKOM zaključuje kako predmetnu uslugu trenutno nude samo 2 operatora (HT i H1 Telekom) iz razloga što za istom nema dovoljno potražnje.

Na temelju podataka prikazanih na slici 10, HAKOM zaključuje da će u promatranom razdoblju potražnja za uslugom uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) u razdoblju na koje se odnosi ovaj dokument, biti zanemariva, odnosno da će uslugu uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) u potpunosti zamijeniti usluga širokopojsnog pristupa internetu.

9.2.1. Zaključak o drugom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u drugom mjerilu, HAKOM zaključuje kako tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu u trenutku pisanja ovog dokumenta teži te bi i, u odsustvu regulacije, težilo djelotvornom tržišnom natjecanju.

U skladu s navedenim HAKOM zaključuje da drugo mjerilo nije zadovoljeno.

9.3. Treće mjerilo: primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu

Na temelju dokumenta ERG-a⁴⁴, regulatorno tijelo bi trebalo procijeniti je li primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja dovoljna da ukloni nedostatke koji postoje ili koji se mogu pojaviti na tržištu elektroničkih komunikacija. Navedena procjena mogla bi uključivati sljedeće:

e) stupanj općeg nekonkurentskog ponašanja

Propisi o zaštiti tržišnog natjecanja mogli bi se smatrati dostatnim za uklanjanje nedostataka na tržištu u slučaju da ne postoji velika i učestala potreba za djelovanjem Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja. S druge strane, ako nedostaci koji postoje ili se mogu pojaviti na tržištu, zahtijevaju učestalu potrebu za intervencijom od strane Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja, poput zabrane svakog daljnjeg postupanja poduzetnika kojem je utvrđena zlouporaba vladajućeg položaja, određivanja mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka,⁴⁵ moglo bi se smatrati da propisi o zaštiti tržišnog natjecanja nisu dostatni za uklanjanje nedostataka koji postoje na tržištu.

f) stupanj kompleksnosti uklanjanja nekonkurentskog ponašanja

Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja svojevrsan problem može predstavljati kompleksnost određivanja stupnja nekonkurentskog ponašanja od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom ili operatora koji imaju zajedničku značajnu tržišnu snagu. Navedeno Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja može predstavljati problem iz razloga što ne raspolaže tipom informacijama od operatora koji djeluju na tržištu nužnim za utvrđivanje stvarnog stanja, odnosno nije odgovarajuće upoznata sa situacijom na tržištu. U navedenom slučaju, prethodna regulacija bi bila puno učinkovitija za tržište, nego da se nekonkurentsko ponašanje pokušava ukloniti naknadnom (*ex-post*) regulacijom.

g) nekonkurentsko ponašanje može dovesti do nepopravljive štete na mjerodavnom tržištu ili na povezanim tržištima

Na tržištu se mogu dogoditi situacije u kojima je pravovremena intervencija neophodna kako bi se spriječile ozbiljne ili nepopravljive štete koje mogu biti nanesene konkurenciji od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom. U navedenim slučajevima, odnosno u situacijama u kojima je nužna brza intervencija od strane regulatorne institucije, propisi o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno naknadna regulacije, ne bi bili dovoljni, već je u navedenim slučajevima potrebna prethodna regulacija.

h) potreba za regulatornom intervencijom kako bi se dugoročno osigurao razvoj efikasnog tržišnog natjecanja na tržištu

U nekim slučajevima primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno naknadna regulacija, može stvoriti određene probleme u poticanju razvoja djelotvornog tržišnog natjecanja u budućem razdoblju. Konkretno, u slučajevima u kojima je moguće dupliciranje

⁴⁴ ERG (08) 21 ERG Report on 3 criteria test final 080604

⁴⁵ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/2009), članak 14.

infrastrukture, odnosno u slučajevima u kojima je potrebno poticati razvoj infrastrukturne konkurencije, primjena prethodne regulacije mogla bi se dugoročno smatrati učinkovitijom od primjene samo naknadne regulacije, tj. od primjene propisa iz područja tržišnog natjecanja.

U vezi s navedenim, HAKOM je sljedećeg mišljenja.

Analizom prvog i drugog mjerila HAKOM je utvrdio kako na tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) ne postoje visoke i trajne zapreke za ulazak bilo strukturne, pravne ili regulatorne prirode te da tržište teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar vremenskog okvira od tri godine. Dakle, s obzirom da nije uočio trenutne ni potencijalne nedostatke na tržištu koji bi zahtijevali prethodnu regulaciju, HAKOM nije u mogućnosti zaključiti je li zadovoljeno treće mjerilo.

Naime, kako HAKOM nije utvrdio nedostatke koje bi naknadna regulacija, odnosno primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi trebala ukloniti, nije u mogućnosti zaključiti omogućava li ili ne primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi, na odgovarajući način, uklanjanje nedostataka na tržištu.

9.3.1. Zaključak o trećem mjerilu

Zbog činjenice da na tržištu ne postoje trenutni ni potencijalni nedostaci koje bi naknadna regulacija, odnosno primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja, sama po sebi trebala ukloniti, HAKOM nije u mogućnosti zaključiti omogućava li ili ne primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi, na odgovarajući način, uklanjanje nedostataka na tržištu.

10. Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077), podložno prethodnoj regulaciji

Prema mišljenju HAKOM-a, a kako je i dokazano u poglavlju 9., mjerodavno tržište pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) nije podložno prethodnoj regulaciji i to iz razloga što nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a. Konkretno, na ovom tržištu nisu zadovoljena prva dva mjerila.

Na temelju svega navedenog, a u skladu s člankom 53. stavkom 5. ZEK-a, HAKOM ukida sve prethodno određene regulatorne obveze HT-u kao operatoru sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu međusobnog povezivanja na području Republike Hrvatske prema ZOT-u, a koje se odnose na pružanje pristupa mreži davateljima usluga.

Također, HAKOM bi htio naglasiti da će pažljivo pratiti daljnji razvoj tržišta e-pristupa mreži u svrhu pružanja usluge uskopojasnog pristupa internetu (076, 077) te da će u slučaju značajnih promjena na tržištu koje bi mogle ugroziti djelotvorno tržišno natjecanje na spomenutom tržištu ponovno provesti Test tri mjerila. U slučaju da nakon provedenog testa budu zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM će provesti postupak analize tržišta koji uključuje procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom, utvrđivanje svih postojećih i potencijalnih prepreka razvoju djelotvornom tržišnom natjecanju kao i određivanja razumnih i opravdanih regulatornih obveza operatorima za koje se utvrdi da imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom.

11. Prilozi

a. Prilog A – mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja

– bit će dostupno nakon završetka postupka javne rasprave

b. Prilog B – odgovori HAKOM-a na komentare operatora

- bit će dostupni nakon završetka postupka javne rasprave